

Megjelenik minden
hónapban, a nyári
időszak alatt
esetleg kétszer is.

Szerkesztőség:

Kolozsvár,
Belkirály-utca 22. sz.

ERDÉLY.

TURISTASÁGI,

FÜRDŐÜGYI ÉS NÉPRAJZI FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESÍTŐJE.

Az egyesület tagjai
e folyóiratot a tag-
sági díj fejében in-
gyen kapják. Nem
tagok részére az
előfizetési díj 3 frt.

Kiadóhivatal:

Erdélyrészi Kárpát-
Egyesület titkári hivatala.

I. kötet.

1892.

Szerkesztő: RADNÓTI DEZSŐ.

Fődolgozótársak: Hankó Vilmos dr., Herrmann Antal dr., Téglás
Gábor, Hangay Oktáv, Veress Endre.

VI. füzet.

Julius.

Kirándulás a Negojra.

(1890. jul. 28—30.)

Irta: Szádeczky Lajos dr.

I.

„Miről nem zengett még a dal, mióta lant és duda szól;“ hadd szóljon az irás a büszke Negojról, a mely úgy emelkedik a fogarasi havasok fölé, mint szent László hadseregében, — egy fejjel magasabbra.

Az 1890-ik év nyarán négy hétig szivtam Fogarasban e havasok üde, tüdőtágító levegőjét; „feredeztem“ kristálytisztá, bővizű patakaiban; gyönyörködtem sötétkék, égnek szökő ormaiban, hazánk legszebb és legerősebb határ-bástyaiban, melyen ellenség nem törhet át soha, — mig Jókaink aerodromorja nem fogja hasítani a levegőt.

Nem vagyok czéhbéli hegymászó; de első naptól fogva éreztem csábító vonzóerejét a csúcsok alatt ragyogó hómezőknek, s vágytam körültekinteni onnan, hol a „pipázó“ ormokon az eső terem, hol a völgykatlanokban Jupiter Pluvius vegyészeti műtermei vannak berendezve.

Osztozott velem e vágyban fogarasi járásbíró sógorom szigorló orvos fia, Tibáld Miklós atyámfia is, a kiben feltaláltam azt a ronkolekü hű bajtársat, a mi az első kellék a havasi kirándulásokhoz.

De mielőtt a zergék hazájának neki vágjunk volna, jónak láttuk egy-két próba-hadgyakorlatot tartani íróasztal alá szokott

lábainkkal. Az első próba a *Kerczesóra* felett emelkedő *Mniéra*-havasra tizenkét óra alatt pompásan sikerült, — a második is *Felső-Vistről* a *Vistea Mare* alá a „Fontána Burzenesi“ forrásig, bár ezt kissé elmosta az eső. A tanulság mindkettőből az lett, hogy „gondolj merészet és nagyot“ — fel a legmagasabbra a 2536 méter (8046 láb) magas Negojra.

Csak az alkalomra vártunk, a mi megjött nem sokára.

Fogarasi csöndes otthonunkba kedves vendégek érkeztek. — *Gyalokay* Lajos nagyváradi törvényszéki elnök, szabadságharcunk egyik ismeretes s közszeretettben álló vitéze s élő krónikása s *Csányi* Andor régebben fogarasi, most nagy-szalontai kir. közjegyző erdélyi körutjokban Fogarast is utba ejtve, sógorom vendégszerető házánál pihentek meg egy-két napra.

A lengyel példabeszéd szerint „vendég a házban, isten a házban!“ Nekünk valósággal ünnepünk volt Fogarasban időzésünk. *Gyalokay* örökifju kedélye, szikrázó szelleme, forradalmi élményei (a segesvári csata, *Petőfi* halála elbeszélése) feledhetetlenné teszik rám nézve a velök töltött napokat. Hogy annál tovább élvezzük társaságukat, jul. 28-án reggel indulva elkisértük őket Nagy-Szeben felé a műtörténetileg nevezetes *Kerczig*.

A Fogarastól Szeben felé vivő út különben is sok érdekes anyagot nyújt a megfigyelésre s gondolkozásra. A történetíró, etnográfus, politikus, természetbuvár, sőt minden művelt ember lépten-nyomon megtalálja itt szellemi táplálékát.

Fogarasból kiérve, gazdagon termő hagyma s kukoricza földek között halad a poros országút, melyet, a mint az első havasi patak hidját elhagyja, az állami birtok ákácza szegélyei kereteznek.

Az első falu neve *Bethlen* arra látszik utalni, hogy *Bethlen* Gábor idejébeli telepítés. Ma már oláhok lakják s *Beklean*-nak hívják. A második *Dridiff*, a harmadik *Voila* szintén oláh falvak. Ez utóbbinak festett temploma vonja magára figyelmünket, melyen egy tarka-barka freskó Krisztus feltámadását ábrázolja. Az iskola is szép, emeletes épület; közpénzből az u. n. „mundur-péncz“-ből épült, melyet a volt határőrvidéki falvak az államtól utoljára mintegy végkielégítésképen kaptak. De nemcsak az ifjuságról — a felnőttekről is gondoskodva itt: a „Hotelu Ţiara (olv. Czára) Oltului“ (Olt-ország hotelje) által, a melynek büszke czimében mint-ha csak a régi fogarasi hercegség emléke kísértene. Annyi bizonyos, hogy sok fantasztikus gondolkozásu agyvelőben Fogaras

képzeletben ma is Oláhországához tartozik, mint akkor, mikor a magyar királyok (a XIV—XV. században) az oláh vajdáknak, mint

A Negoj.

vazallsaiknak Fogarast hűbértokul adományozták, hogy legyen miből élniök s hova menekülniök, ha bel- vagy külellenség őket Havasaljáról kiüldözi. Csakhogy ezt a magyar királyi uradalmat

az oláh vajdák hűtlenségök, árulásaik miatt hamar elvesztették: Mátyás király (a szerintök oláh származású) vette vissza végképen tőlük¹⁾ — szózta „Oltország“ Magyarországnak oly elvitázhatatlan alkotórésze, mint akár Csikország, vagy Biharország, bár ezek is rá vannak pingálva *Dako-Románia* fantasztikus mappájára.

A legközelebbi falu *Alsó-Szombatfalva* állami ménes uradalom, melynek igazgatója (Pálffy gr. ezredes) a régi Bruckenthal-féle kastélyban lakik. Az istállók s a szebbnél-szebb lipiczai fajú tenyész lovak, csikók megtekintése minden embernek élvezetes félórát szerez.

A falu maga régi magyar telep. Már az Árpádok korában, XIII. századi oklevélben szerepel, *Szombathely* név alatt. Szombat napon tartott vásárjairól nyerte nevét.³⁾ Ma a falu törzslakossága már oláh, csak az állami uradalom béresei magyarok; úgy látszik ezekhez szól a koresma: *nagybani pálinka árulás* felirása s gyermekeik kedvéért épült a csinos *állami iskola*.

Tovább menve *Besimbák* oláh falut érjük, szembe vele jobbra marad el az Olton túl *Rukkor*, eloláhosodott szász falu. Az út szélén kőkeresztet látunk, melyeket egyesek vallásos kegyelete (olykor babonás bigottsága) emeltetett valamely szent fogadás következtében. Egymásután maradnak el még *Alsó-Vist* (melynek Felsejére a beteg *Kincsem* egy nyári üdülésre volt internálva, a számára épült istállóba); *Alsó-Ucsa*, melynek legfőbb nevezetességeül a helyi élő krónikák a szép csaplárosnét s a még szebb postameszternét s kettejük versengését az Éris almájáért emlegették. *Alsó-Árpáson* is kimagasló jeleit láttuk a szép-nem tiszteletének: azokat a hatalmas *tisztelő-fa* fenyő-árboczokat, melyeket az oláh legények pünkösdkor e vidéken mindenütt a férjhezadó lányok kapujába felállítanak, a tetejét megkoronázva, felpántlikázva. Ez különben általános szokás országszerte, csak hogy legtöbb helyen a szerényebb — és mondjuk szebb — zöld galyak képezik a *május-fát*. Ilyen magas fenyő-árboczokat eddig sehol sem láttam; büszkék is rá hallom szörnyen a fogarasi lányok, s a legbüszkébb az, a kié a legnagyobb.

Árpáson túl letérünk az országutról, hogy a romjaiban is híres egykori *kercei apátság* maradványait megtekintsük. Az Árpádkori nagybecsű műemléknek, a román-stylú monostornak még

¹⁾ Ld. bővebben *Fogarasi történeti emlékek* című értekezésemet az Erdélyi Múzeum V. füzetében.

²⁾ Ld. *Hunfalvy* Pál: Kirándulás Erdélybe, Budap. Szemle 1887. 370. 1.

áll a homlokfala, főkapuja ablakai befalazvák, egy kis mellékajtó karsu oszlopaihoz s remek faragású rosettáihoz térdig érő csalán bozóton át juthattunk csak. A fal hátsó részéhez egy szalmafedeles pajta támaszkodik, a lutheránus szász papé, kinek lakása a monostor egykori udvarán emelkedik. Szemben ezzel áll a régi góthikus templom maradványa: a régi szentély, a mely most luth. templomul szolgál; előtte paralell emelkednek a templom hajójának falai, mintegy bekerített előcsarnokául a szász templomnak. Négy század óta omladoznak e falak, mióta Mátyás király a kolostort eltörölte; de a régi dicsőség nimbusza még mindig ott lebeg a pusztuló romok, a remek műemlék egyes ép részei felett.

Ezen a klaszszikus területen búcsuztunk el úti társainktól, honnan ők Szeben felé folytatták utjukat, mi pedig a csábitóan hívogató havasok felé indultunk.

Az Olt mellett fekvő Kercznek a megfelelő havasalji testvére *Kerczesora*; ide igyekeztünk, a hol már ismerősök valánk.

A Negoj legkönnyebben Porumbák felől közelíthető meg, fele útjáról a Fogaras és Nagy-Szeben közötti távolságnak. Mi azonban a szomszédos, történeti múltú Kerczesóráról indultunk, a hol kétszáz év előtt Teleki Mihály uram Caraffa tábornokkal megköté a szerződést az erdélyi várakba császári hadak befogadását illetőleg. Az ősi udvarháznak csak alapfalai látszanak, helyette 3 más kúria épült e most is Teleki-féle birtokon. A régi emlékekből nem maradt más, mint egy óriási szilfa a két Kerczesórát (Oprea és Strézsa, Felsőt és Alsót) elválasztó hatalmas patak partján, melyről a nép között máig is az a hagyomány él, hogy az alatt egykor „diétát” tartottak.

A faluban most két derék uri család lakik a Teleki kuriákon: Alsó-Kerczesórán *Albert* Károly birtokos úr háza fogad magyar vendégszeretettel; Felső-Kerczesórán *Boér* Olivér tiszttartó ur segédkezett kirándulásunk előkészületeiben, lekötelező szivességgel.

D. u. négy órakor indultunk innen, Teleki Samu gróf vendégszerető tiszttartója házától, egy biztató nevű, *égbemászó* (Himmelsteiger) vezető, egy málhahordó s egy lóvezető előljárósága mellett. A lovakat azonban csak addig használhattuk, míg egy óra mulva a hegy alá értünk, mert útunk innen oly meredeken vezetett fel a hegy élére, hogy embernek és lónak külön-külön is munkát adott felkapaszkodni rajta.

A *Negoj* ugyszólván Kerczesóra felett emelkedik, de jó mesz-

sze a háttérben. A két Kerczesórát elválasztó széles havasi patak egyik ága, a *Lajta*, egyenesen a Negoj aljából, a jégmezőkből ered. Ennek a völgyén jöttünk vissza a Negojról; de felmenni más úton akartunk s azért kellett felkapaszkodnunk a Lajta-völgy felett nyugat felé emelkedő magas hegyhátra, hogy onnan a Szeráti völgybe menvén át, hátulról kerüljük meg a büszke Negojt.

A fogarasi havasok alakulata sajátos. A hegység vízválasztó főgerinczétől, mely legtöbb helyen az országhatárt képezi Oláhország felé s melyen a legmagasabb csúcsok emelkednek, hosszú hegyhátak és gerinczek ereszkednek le 15—20 kilométer hosszúságban a síkság fölé. E hegybordázat között minden egyes völgyben bővizű, kristálytisza patakok zuhognak alá, melyek részint a hómezőkből, részint forrásokból táplálkoznak. A patakok mentében fekszenek a falvak, a *Felső* előnevet viselőik közel a hegyek lábánál, az *Alsó* előneviük a síkságon lent, az országut mentében (Alsó- és Felső-Vist, Árpás, Kerczesóra, Porumbák, stb.) A hol a patakok az Oltba szakadnak, azzal szemben is rendszeren egy-egy falu épült, az északi partját szegélyező dombor alatt. Az Olt bal-parti falvakat oláh lakosság, a jobb-partiakat szászok lakja, melynek egy része már szintén eloláhosodott. A havasok és az Olt-parti hegyhát között terül el a 3—4 mértföldnyi széles fogarasi síkság, mintegy a természet által élesen határolt külön kis ország.

Gyönyörű látvány a hegyekről alátekinteni erre a síkságra melyet a patakok széles, kötörmeléktől fehérülő medrei szeldelnek keresztül s melyet a szemben levő dombor alatt az Olt ezüstös csikja szegélyez.

A hegység a síkságtól meredeken emelkedik fölfelé, úgy hogy lóháton csak helylyel-közzel lehet menni. Szekérut csak a hegy lábáig vezet; onnan kezdve csak keskeny ösvények jelölik a helyet, a merre a fákat ökrökkel, lovakkal vagy embererővel levontatni szokták. Erre járnak a hegyi legelőre hajtott marhák, a havasi legelőn nyaraló juhnyájak, a pakulárok, csobánok (juhászok) — és a turisták.

Mi a mint a *Lajta-völgyét* elhagyjuk s jobbra neki vágunk a hegyoldalnak, mintegy két óra hosszat szép *bükkös erdőben* kapaszkodunk és izzadunk; aztán (7 óra táján) elérjük a *fenyő-regiót*, melynek balzsamos illata bőven kárpótól a kiállott fáradalmakért. A fenyves között ott, hol a hegyoldalon lankás az emelkedés s legszebb a kilátás, rendszeren egy tisztás, irtott térséget találunk, melyet *kommandu*-nak neveznek. Eredetét és nevét onnan veszi,

hogy midőn a határőrség még fennállott, ott voltak az *örtanyák*, (a komandók), a határőrség kordon-ja. Ezekről már remek kilátás nyílik fél Erdélyországra.

Másfél óra múlva kibontakozunk a sötét fenyvesből is. A nap bucsú sugarai már átszűrődtek a túlelű lombok között s lassanként ránk borult az estének félhomálya. Kutyaugatás hallatszik s bozontos komondorok csörtetnek elő barátságtalan üdvöz

Oláhok.

léssel. A *Tunszul*-tetőn vagyunk, a juhásztanyánál, hová éjszakára igyekeztünk.

A fenyőgerendából összerótt „*sztina*“-ban (székelyesen „*esz--tena*“, juhásztanya) vigan pattog a fenyőágakból rakott tűz, felette egy fekete üst függ horogra akasztva, juhtejjel tele. A sztinában a pakulárok élén ott volt a gazda, egy vagyonos oláh, Komsa

Mitria *Resinárról*, (Nagy-Szeben mellől), a ki egy nappal előttünk érkezett a „havasra“, juhászatát megnézni és juhait megnyiratni.

Komsa uram, a ki értelmes, jóképű „nadrágos“ ember — egy gymn. osztályt is végzett Szebenben — szívesen fogadott és hívott, hogy kerüljünk bennebb a sztinában, melynek összes butorzata a fal mentében álló falóczákból állott s hátulsó részében juhturóval töltött tömlők és juhbőrök himbálóztak.

Nagy kedvet a ben-maradásra s letelepedésre nem éreztünk, ismervén a sztinák titkait és mozgó költészetét s az éjszakára való meghívást is megköszönve — a sztina közelében telepedtünk le egy lankás dombélen, a hol embereink csakhamar tüzet raktak. Ott nagy mohón nekiestünk az estebédnek, a melyet étvágyunk fejedelmi vacsorává varázsolt, pedig csak szalámból, sonkából, néhány retekből, egy-két híres fogarasi hagymából és sajtból állott. Megkóstoltuk a zsendiczét is, a mivel Komsa uram kedveskedett, s borral szivarral viszonzottuk, a mi megoldván az ő nyelvét, elbeszélte, hogy a hegygerincz két oldalán, egyik oldalvölgytől a másikig összesen 1800 juhot legeltetnek, neki van belőle 400, a medve ezen a nyáron leölt belőle egyszerre 40 darabot a völgyben s egyet magával hurczolt, más alkalommal a sztina közelében tépett szét 13-at egyszerre.

A beszélgetés alatt „ad hoc“ szobalányaink, a vezetők megvetették a pompás ágyat: frissen vagdalt fenyőágak képezték a ruganyos madráczot, vastag pokrócz felette a derékaljt, bozontos angol plédünk a meleg paplant.

Leheveredtünk. Mellettünk puska és revolver, lábunk alatt a még mindig pattogó tűz, azon alól vezetőink; fejünk felett a ragyogó csillagos ég s a hold ezüst tányéra, a mely mintha glóriával övezett volna körül a természet eme nagyszerű templomában; oly közel éreztük magunkat az éghez, közelebb az Istenhez.

Sokáig élveztük éber szendergésben e rendkívüli gyönyört, miben ez éjszaka a szabad természet ölen oly pazarul részesített. Andalgásunkhoz az éjjeli zene sem hiányzott: egy-egy vércse-vijjogás, bagoly-huhogás, a karámba zárt juhok bégetése s kolomp-szava s egy-egy disznóröffenés a sztina háta mögül, a mit medve-históriákkal telített fantáziánk eleinte a maczkó hangjának képzelt.

Lelkünk gyönyörködését elnyomta a fáradt test lankadtsága s 10 órától hajnali négyig pompásan aludtunk. A felkelő nap pirkadása a szemben levő sziklatetőkön volt az ébresztőnk. A juhokat már javában fejték s nemsokára kibocsátották a kosárból.

„Talpra magyar, hí a Negoj!” jelszóval mi is búcsút mondtunk sikamlós ágyunknak, a mely az éjen át egy-két méterrel alább esuszamlott a lankás domboldalon. Rövid reggeli után, a lovakat visszabocsátva, 4 $\frac{1}{2}$ órakor felkerekedtünk s nekivágtunk az előttünk most még lankásan emelkedő kopár hegyhátanak, melyen itt-ott már csak gyalogfenyő terem. Majd jobbra kanyarodtunk, le a Tunszul-völgye legfelső szögletébe, a hol az utolsó fenyőfáktól végkép elbucsztunk.

Negyedóra mulva a *Tunszul* forrásánál voltunk. Két hatalmas forrás bugyog ki a sziklaoldalból, melyből belsőleg (ivással) s külsőleg (mosdással) egészen felfrissültünk, bár az ózondús felséges hajnali levegő már magában is a legjobb frissítő. Itt még otthon éreztük magunkat, mert az egyik forrást Komsa uram, mult éjjeli házigazdánk vette meg magának, (illetőleg juhainak) 40 frtért *Szkorén* falutól s ásott mederben a sztina közelébe szándékozott vezetni.

A Tunszul-patak völgyének tulsó oldalára vezetett tovább a gyalog-ösvény, melyen négy lovas jött velünk szembe: két öreg csobán, egy fiatal pakulár s előtte ideálja, egy fiatal havasi *fáta* (de nem „morgana”); gyapjút hoztak zsákokban a szomszédos sztinából.

Az út a közeli *Szeratai-tetőre* (Piscu-Seratii) vezetett, melyet nem sokára elértünk.

A tetőről új látókép, remek kilátás nyílt a vöröstoronyi szoros felé. Alattunk egy mély völgy: a *Riu mare* patak völgye, vagy a *Szeráta* (= sós) faluról nevezett „Valea Seratii”, azontúl a *porumbáki völgy*, zugó patakjával, sötét fenyveseivel, túlhan rajta a hatalmas *Szurul* kopár szürke süvege, jobbra alant a sikon búcsút integet a két Kerczesora, a két Porumbák, a talmácsi hegy s távolabb csilognak Nagy-Szeben falai, kaszárnyái.

A szeráta-i völgy felett balra kanyarodva kell tovább haladnunk, a Negoj csucsától fokozatosan leszálló hegygerincz nyugoti oldalán, a honnan először pillantjuk meg a Negoj méltóságos sziklaormait s ragyogó hómezőit. A napfénytől azonban elbucsuzunk s csak két óra mulva látjuk meg ismét, miután oly magasra hágott légyen, hogy a hegygerincz nyugoti oldalát is megvilágítja. Itt találjuk az utolsó *juhász-tanyát* („sztinát”), azt is üresen, azaz gazdátlanul; de mégsem egészen: előtte egy botra szurt kalap (a hatalmat jelképező Gessler kalapjára emlékeztetve), bent tejes bögrék, fejsze, kiégett tűz s mindezeket egy kutya őrzi hűségesen.

A gyalogösvény itt végződik; ezentúl az emberi kultúra ez egyetlen nyoma is elenyészik s csak a juhok által taposott csapások szolgálhatnak tovább ut gyanánt. A *gyalogfenyő-regió* is kezd elmaradni, egy-egy áfonya-bokor kínálhatja még itt-ott fanyar gyümölcsét s a havasi levegő kopár egyhanguságát mindössze néhány virágfaj, alpesi rózsa, leány-kökörörcsin (*anemona pulsatilla*) enyhíti.

Félóra mulva a virágok is elmaradnak s a növényzetet zöld moha váltja fel s belejutunk a *köves régióba*. Meredek hegyoldal omladékain haladunk tovább; alattunk zugó patak rohan alá a sziklák alól jöve a völgybe. Át kell mennünk e patakon is s midőn abból a hegygerincez oldalának második bordázatára kapaszkodnánk fel: itt vár reánk az *első komoly megpróbáltatás*. Utunkat meredek sziklafal vágja ketté, a mely néhány száz méternyi mélységbe nyulik alá.

Megdöbbenve állunk meg egy percze, fürkésző pillantást vetünk fel és alá, hogy nincs-e másfelé ut? Vezetőink rámutatnak a felettünk emelkedő sziklákra s az alattunk tátongó mélységre s meggyőződünk, hogy *előre* másfelé nem mehetünk. A sziklafal ugyan nem széles, mindössze 4—5 méter lehet, de oly meredek, hogy egy sikamlás s az aljáig meg nem áll a legürülő s ott a kötörmelék megadná a kegyelemdőfést a lezuhanónak. De, ha szégyenszemre visszafordulni nem akarunk, ezen a Rubikonon át kell mennünk.

Egyik vezetőnk átmegy, másik hátul marad. A sima sziklafalon van egy tenyérynai párkányzat, a hol a kőrétegek egymásra gyürődnek, erre kell lépnünk, a felette levőbe kapaszkodnunk s a sziklához tapadva átkusznunk. A vezetők alánk támasztják hosszú botjaikat, utolsó mentőeszközül, ha megsikamlanánk. Néhány óvatos lépés és túl vagyunk a veszedelmes helyen.

Midőn egyikünk átjutott, a másikért még egyszer átérezzük a veszedelemtől félés szorongattatását.

Azzal kecsegtettük magunkat, hogy tán csak nem lesz több ilyen „*loco di salto mortale*“ s nem resteltük magunk közt bevallani, hogy ha ezt előre tudjuk, nem kockáztatjuk „becses“ életünket, melylyel másoknak is tartozunk; de csak ezután következett még a nagyja, a mi megértette velünk, mit jelent a latin példabeszéd, hogy „*per ardua ad astra*“.

De jöhetett volna már akármi, az ismert rostól jobban bor-

zad az emberi természet, mint az ismeretlentől — s vissza többé a megtett úton nem vágyakoztunk.

Körülbelől tíz ilyen szakadékon s sziklapárkányon kellett átkelnünk, míg a hegygerincz összes bordázatán áthatoltunk. Közben a kőtörmelékek között nem egyszer kellett eltekintenünk attól, hogy „az ember kétlábu tollatlan állat“ s négykézláb segíteni szorult helyzetünkön.

Egy ilyen szakadék felett óriási kő-gigászokból hatalmas barlang tátongott felettünk, a melyet az ó-korban barlanglakó ciklopszok tanyájának tartottak volna: most vezetőink felvilágosítottak (ha magunktól rá nem jöttünk volna), hogy ilyenekben alussza az „*ursu*“ téli álmát. Próbát tettünk egy revolverlövéssel, hogy nem pihen-e most is benne valamelyik otthonülő tenyeres-talpas papucshős s lövésre készen tartottuk Kropacsekünket; de csak a visszhang felett, a háziur valahol a völgy sűrűjében leskelődött a birkahusra.

Fél-nyolczkor elértük az utolsó hegybordázat élet, akkor sütött ránk újra a fényes napsugár. Az eddigi öt-perczes pihenők után félórai nyugalmat engedélyeztünk magunknak, s kibontottuk villásreggelire tarisznyáinkat. Minden pihenőnél egyszersmind folytattam gyorsírással könnyen gördülő feljegyzéseimet a lépten-nyomon változó képekről s új és új lélekemelő benyomásokról: itt-ott rajzzal is kísérve. Ennek köszönhetem, hogy most, két esztendő mulva, az aprólékos részleteket is felidézhetem emlékezetemben.

Itt már ismét gyepes hanton pihenhettünk s míg alattunk vigan legelészett egy juhnyáj, mi gyönyörködve legeltettük szemünket a Negoj most már közel felettünk emelkedő ormain, a *Szkára* előttünk nyulakodó sziklafalán (2307 m.), a *Szurul* háttérből büszkélkedő barnásszürke czukorsüvegén (2288 m.). Alattunk pedig a völgy ölén épen akkor építették újból a *Negoj-menedékházat*, a mely azóta kellemes éjjeli szállásul kínálkozik a Negojra vágyakozóknak.

Látván itt a kiállott fáradalmak után a szelid völgyet, felvettük a kérdést vezetőinknek: nincs-e más utja Kerczesóráról a Negojnak?

Azt a feleletet nyertük: de igen, a Lajta völgyén át; annál is könnyebb Porumbák felől, ezen a völgyön felfelé.

Miért vezettek hát mégis errefelé minket?

Hát azt hittük, hogy az urak mindenáron errefelé akarnak felmenni. Mert tényleg mi egy megelőző kémlelő kiránduláson a Lajta tulsó oldalán emelkedő *Mniéra* havasról nézve úgy fundál-

tuk ki nagy-bölcsen, hogy a Negojról levezető sziklagerincz élén a legközelebbi uton s legkönnyebben lehet feljutni a csúcsra; tehát az utirányt arra felé jelöltük meg — találomra. Most láttuk csak, mikor a hegygerincz nyugoti oldalán — a hegy éle és a völgy aljának középutján — végig-vergődtünk s még inkább a Negoj tetejéről, hogy az az összefüggőnek látszó, lejtősen leszállónak vélt hegygerincz tulajdonképen a kisebb-nagyobb hegyes-csoknak lánczolata, közbe mély, megmászhatlan szakadékokkal, a merre ember nem járhat.

Szász nő.

De azt is beláttuk, hogy mi eddigelé bár igen szép turt tettünk s gyönyörű, változatos látóképekben gyönyörködtünk, de fő-célunkra nézve hajnaltól villásreggeliig fölösleges fáradságot s idővesztegetést végeztünk; mert most nyolcz órai gyaloglás után állottunk ott a *Negoj-menedékház* felett néhány száz méter magasban, melyet Porumbákról (az üveghutából) talán félannyi idő, és sokkal kevesebb fáradsággal el lehetett volna érnünk s Kerczesóráról jöve is bizonyára kevesebb fáradsággal és veszély nélkül juthattunk volna oda, ha a *Tunszul* völgyéből kijutva, a *szerátai-völgybe*

leereszkedünk (s nem a hegyoldalokon zergéskedünk) s a völgy végtiben haladunk a Negroj lába alá.

No de a remek látóképek e kimagasló pontokról bőven kárpótoltak minden fáradságért.

Még egy órai „menetelés“ most már lefelé — s 9 órakor lent vagyunk a szerátai-völgy legfelsőbb szögletében a Negroj lábánál.

Ez a kedves völgykatlan egy kis havasi paradicsomkert. A dús növényzet, melyben ugyancsak duskálnak a kövér juhok (a negyedik nyáj, melylyel ma találkoztunk) s a gazdag színvegyü-

Szász férfi.

letben pompázó virágok élénken emlékeztetnek a Magas-Tátra hirneves *Virágos-kert*-jére. A hómezőkből táplált jéghideg víz festői vizeséseket képezve zuhog alá s a völgy alján egy perezre mintegy megállapodva kisebb tavakat képez, melyek vize oly átlátszó kristálytisza, hogy egy gombostűt meg lehetne látni a fenekén. A vizesések zúgó moraja, a juhok kolompolása és bégetése, a juhórzó csobán furulyája kellemes melódiába olvadnak össze, mely a vadregényes sziklafalak ráájába foglalt bájos képet megeleveníti s lelkünket a költői merengés édes mámorába ringatják.

Rövid pihenés után (9 $\frac{1}{4}$ ó.) megkezdjük a kapaszkodást, most már igazán a Negojra. A csúcsa ott pipázik fölöttünk, vezetőink (kiknél az óraszámítás igen problematikus) azzal biztatnak, hogy 3 óra alatt fent leszünk.

Egy zuhogó patak medre mellett haladtunk, a melytől a virágok s növényzet lassanként elmaradoznak. Utunkat itt a nagyobb köveken látható tenyérszi *piros foltok* jelölik, a melyeket a Kárpát-Egyesület szebeni osztálya néhány nappal azelőtt mázoltatott rájuk útmutatóul. Negyedóra múlva (9 $\frac{1}{2}$ órákor) egy 80—100. m. magas vizeséssel állunk szemben, mely a sziklák alól tör elő s a felettök levő jégmezőtől nyeri vizét.

A völgyben egy idegen vezetővel szaporodott négyes karavánunk. Annak a gazdája (beszélte ő) három nappal azelőtt felment a Negojra zergékre vadászni. Háromnapi étellemmel kísérte fel és mára rendelte ismét magához. Nemsokára (10. ó.) meg is látjuk a „jeles zergevadász“-t a hátunk megett meredező sziklafal tetején, vakmerően kúszkálva a kőszáli kecske után.

Féltizenegykor értünk a Negoj legalsó párkányára, a mely kellemes pihenőül és szép látóképpel kínálkozott. A Negoj csúcsa addig-addig pipázgatott, míg egészen ködfátyolba burkolta magát szemünk elől s a hátunk megett égnek-meredő (a völgy tulsó oldalát szegélyező) sziklafalakra tekintve is eszünkbe jutott a mélabús „ereszkedik már a felhő,“ a mi el-elfedte szemünk elől a merész zerge-vadász fel-feltünedező alakját. Bámulatos, gyorsan jöttek és tűntek el a fellegek, tompa morajjal zúgva s baljóslatokkal fenyegetve kirándulásunkat. De minket még kísért és biztatott a napfény, a melytől úgy csillogtak az Olt-völgyi falvak s még inkább Nagy-Szeben kaszárnnyáinak falai, hogy gyönyörűség volt látni a sötét felhők honából a sik lapály ragyogását.

$\frac{3}{4}$ 11-kor értük az *első hómezőt*. Hossza mintegy 100 lépés volt, szélessége 10—15 lépés között váltakozott. Jobbra maradt el mellettünk.

Most már minden negyed-óra után meg kellett pihennünk 1—2 percze, mert kötörmelékek között haladtunk, egyik kőről a másikra lépkedve s ugrálva, a mit tudónk nem birt ki sokáig egy folytában. A pihenés rendszeren újabb látnivalóval kedveskedett, a mi felvillanyozta a fáradó testet is.

11 órákor a *második hómezőt* értük el, a mely négy táblára szakítva, mintegy 300 lépés hosszú volt, szélessége 5—20 m. kö-

zött váltakozott. Ez már közvetlenül a csúcs alatt meredező sziklatömbök alatt terült el s balra maradt el tőlünk.

Itt már ködpárák lebegtek körülöttünk, melyen alig tört át a gyenge napsugár, 11¹/₄ órakor pedig egészen elborított a sűrű köd, a mely a szép kilátástól megfosztott s tüdönknek újabb munkát adott. Utunk is mindegyre nehezedett, mert a tiszta *kő-régióba* jutottunk, a hol többé növényzetet nem láttunk (itt-ott buslakodott még egy-egy színe-vesztett halvány nefelejts); levált szikladarabok közt s kőről-kőre kellett kapaszkodnunk feljebb és feljebb. A kőtörmelékek helyett nemsokára valóságos kőtömbök állották el útunkat, melyeket úgyszólván egyenként külön-külön kellett megmászunk.

Vezetőink azzal biztatnak, hogy még csak vagy két óráig tart e kemény multság; de ha ezt sokaljuk, menjünk fel inkább arra a kisebb csúcsra, mely a Negojtól balra könnyebb feljáróval kecsegtetett, s melyet ők *Lajta-csúcs*-nak neveztek, valószínűleg tévesen, mert a katonai térképen az „*Picioru-Negoi*“, azaz *Negoj-lába* névvel van jelölve, még itt a *Lajta-csúcs* nevet a Negojon túl keletre az első szomszédos csúcs viseli.

A legközelebbi pihenőnél (11¹/₂ ó.) hadi tanácsot tartottunk. Hű bajtársam kezdett esüggedni, hogy kárba vesz fáradságunk, mert a Negoj csúcsa ugysis ködben áll s akkor nem látunk onnan semmit sem; tehát felvetette a kérdést: nem lenne-e jobb a Negoj csúcsát balra megkerülve a Lajta völgyébe leereszkednünk, vagy a kisebb szomszédos csúcsra másznunk fel?!

Én magam is tartottam a Negoj özvegyi fátylától, csak egy év előtt tapasztaltam a svájci *Rigi* tetőn, mit tesz az, mikor az ember száz mértföldnyire *láthatna*, hanem azért semmit se lát s iszsza a ködöt s a füle dobhártyája ugy ellágyul, hogy pár óráig nem hall utána semmit; de azért már csak elvből is ennyi fáradság után perhorreskáltam a megretirálást. S ime néhány percz múlva mintegy jutalmul a kitartásért, Fortuna asszony ránk mosolygott fényes napsugár alakjában, s elűzte a ködöt útunkból.

Csak akkor láttuk mily érdekes vadregényes tájra jutottunk félórai ködös utunk után. Alattunk sok száz méternyi területen óriási kőtörmelékek, sziklatömbök halmaza terült el, mellette a *harmadik hómező* fehérlik, melyből a kifolyó viz moraja hallatszik fel. A köd már alant úszik, gyönyörű látványt nyújtva a magasból. Ugy látszik az eső is megeredt, mert közbe-közbe villámok cikláznak s egy-egy dörgés robaja visszhangzik a sziklák között.

Rövid gyönyörködés után vigan folytattuk utunkat az óriási sárga-mohás szikladarabok között. A piros festékes kövek mindegyre mutatják az irányt, anélkül eligazodni szinte lehetetlen volna.

Tizenkét órakor a *negyedik hómező* elé értünk, a melyet azonban már ki nem kerülhettünk. Rá akartunk lépni, de vezetőnk hirtelen visszatartott s óva intett, hogy meg ne próbáljuk, mert az csak látszólag hó — bár színe is inkább szürkésbarna, mint fehér — tulajdonképen jég az egész, melyen az ember ha elbukik, meg sem áll az aljáig, a hol a kősziklák menthetetlenül összezúzzák.

— De hát akkor hogy megyünk át rajta?

— Így ni! felelt Himmelsteiger uram, s leveszi fejszóját a válláról, egy lábnyi nyomot vág, abba beleáll, aztán tovább vágja lépésről-lépésre a nyomokat s az ő nyomdokain aztán kényelmesen át sétálunk.

A Nегоj vállgerinceze immár előttünk áll. De minden eddiginél keményebb próbára tesz, mert oly meredek az oldala, hogy szemmérték után 65—70 foknak ítéljük. Lábnk már reszketni kezd a sok ugrálástól, pedig itt biztosan kell lépni, mert a mozgó kőtörmelék nem ismer tréfát, a ki elsiklik, talán néhány száz méternyi mélységben áll meg s a más világon ébred fel. Otthon maradt kedveseinkre gondolunk, egy „Uram segíts!“-sel négykéz-lábra alacsonyítjuk le magunkat, biztatjuk egymást, hogy még csak itt vigyázzunk, mert ha egyikünk leesik, hogyan számol be róla a másik családunk körében — s így szinte visszafojtott lélekzettel kúszunk élet és halál között lebegve.

Néhány percz még s egynegyed egykor felérünk a Nегоj vállára — és ott bent vagyunk *Oláhország* területén. Néhány méternyi széles nyergen, mondhatnók *kő-kapu* közt vagyunk: a baloldali kapufélfát egy magas sziklafal képezi, rajta két betű piroslik *M. Á.* (= *Magyar Állam*); a jobboldali kapufélfa sziklája már *Ruménia*; a közte levő néhány méternyi lapos kőhát — reméljük — semleges terület, mi legalább annak vettük s ha egy század daraboncz állott volna is előttünk, letelepedtünk volna rá — megpihenni és ebédelni.

De előbb még elővettem jegyzőkönyvemet és folytattam feljegyzéseimet. Ott olvasom benne most két év mulva is, többek között ezeket a stenografiával irt kishitű szavakat: „Megfogadtam, hogy soha többé a Nегоjra nem mászom s fiamnak is meg-

hagyom védrendeletileg, hogy azt ne tegye, nem embernek való mulatság!”

No de ezt a „megrovási kaland“-ot az utolsó szédületes kapaszkodó első benyomása diktálta; egy fél óra múlva („előre arcz!“) Ruménia s („hátra arcz!“) Magyarország szép határainak, a Kárpátok rengetegeinek, Retyezáttól a Bucsecsig, a messze távolnak a Marostól a Dunáig látása elfeledtetett minden kiállott szorongatást s szívünk-lelkünk megtelt azzal a gyönyörrel, a miért — úgy érzem — még egyszer szívesen elmennék a Negojra.

Bucsecs.

(Emlékül utitársaimnak.)

Irta: *Harmath Lujza.*

A határszélhez közel eső vidéken mesés dolgokat beszélnek az erdélyi Kárpátok, az ős Bucsecs csodás szépségeiről. A hegyek csucsaihoz regéket fűzött a néphagyomány, a természet örök időkre pazarul hintette rá dús kincseit, s a költői fantázia csodás alakokkal népesítette meg e helyeket, minden vállalkozó szellemű turistának vágyai központjává téve az annyi gyönyörrel kecsegtető felséges tájakat.

Nyolczan vállalkoztunk e meglehetősen veszélyekkel járó út fáradsalmaira s midőn útitervünket megállapítottuk, lázas tevékenységet fejtettünk ki, hogy mielőbb elérhessük a déli Kárpátok e mesés országát.

Reggel $\frac{1}{2}$ öt óra volt, midőn — a nőket sem véve ki — egész társaságunk pontosan megjelent az indulás helyén, hogy Törösvárra sietve, ott a vesztegzári igazgató és kedves nejével találkozzunk, kik szívesek voltak vezetőkül ajánlkozni.

Utitársaim mind kedves, művelt, szellemes emberek voltak, kik a merész utat a természet szépsége iránti előszeretetből tették meg s nem riadtak vissza a fáradsalmaktól, hogy lelkeiket felfrissítsék a természet szent ölén s egy kedves emlékkal gazdagítsák tapasztalataik tárházát.

Szívesen üdvözlöm őket a távolból is. . . .

Szeptember utolsó napjait éltük, útunkat az őszi nap halvány sugarai aranyozták meg. Az útszéli fákról a madarak vidám csi-csergése biztatólag hangzott felénk s a fölöttünk elterülő kék

mennyboltról a fodros bárányfelhőket csöndesen úzte maga előtt a keleti szellő.

Csakhamar feltűnt a messze távolból a hegymagaslatra épült *Rosnyó* vára, mely egykor nem kis szerepet játszott hazánk történetében. 1604-ben a kegyetlen Básta annyira elpusztította az egész vidéket, hogy a mindenükből kifosztott százok önmagukat fogták be az eke elé, hogy földjeiket valahogy felszántva, családjaikat megmentsek az éhhaláltól. Többször fordultak Rudolf császárhoz — kinek uralmát a Básta vérrel irt neve teszi átkozottá hazánk történetében — könyörögve, hogy szüntesse meg e kegyetlenkedést, míg végre a császár bizonyos sereget követelve és megkapva, visszahívta Bástát, megmentve a szerenesétlen üldözött népet hóhérjától. Ötven év múlva, az alig kihevert nyomor után az őrizetlenül hagyott bodzai-szoroson át a tatárok berohantak s az egész erősséget és környékét elpusztították. A később erősen épült vár ma is még meglehetősen ép állapotban van, s a rosnyóiak gabna- és szalonnakamráknak használják.

Áthaladva Tohánon — egy kised oláh falun — gyönyörű panoráma terült el szemek előtt, mely e percztől fogva lépten-nyomon váltokozva, a legszebb képekkel gyönyörködtette látóidegeinket. Balról a *Keresztényhavas*, jobbra a *Királykő*, s szembe az őszbe borult vén *Bucsecs*, emelték égnek hatalmas sziklaucsukaikat, s a távolból a nagy kőhavas halvány körvonala látszottak. A Királykő távolból, mint hóval borított havas csalja meg az ügyis felizgatott képzelő tehetséget s csak a közelben tűnik el az optikai csalódás, mikor a juramész, trachit és itt-ott conglomerattal sávolyozott csikjait tisztán kivehetjük. Egy kanyarulatnál Töresvára tűnt fel, merészen, a fellegekig emelkedő sziklaucsúra építve s csupán egy helyt téve megközelíthetővé. A hatalmas szikla, melynek falait érinti a Simon-pataka, mintegy karjain hordozza e most is ép erősséget, s e gondos szeretetnek lehet köszönni, hogy a vár annyi századokon keresztül vésszel, viharral daczolt. E vár egykor igen fontos szerepet játszott, mint határszéli erősség s elégszer megvédte hazánkat a betörő ellenségtől.

1611-ben ide menekült Forgács a Bethlen Gábor vitéz csapatai élől. Egy év múlva ismét e falak alatt találjuk Bethlent, kinek Henklischer — a német lovagrend vitéze — gyáván feladta a várat, kit is aztán Bethlen lefejeztetett. A 15-ik században II. Amurát szultán kegyetlenül pusztítva szép bérczes hazánkban, e

várat is összerombolta s a hasonló szoroson át hetvenezer foglyot — hazánk virágját — vitte szomorú rabságba.

Most a béke zászlaja leng az ormokon, a nyugalom jöttevő képe terül a vidék felett, melynek völgyeit és lankás oldalait Törösvár, Poarola és Sodoba gyér házai töltik be. A napfényben csillogó templomtornyok, a Bucsecs előhegyeire épített fecskéfészekhez hasonló kis lakások, a szétszort falvak apró házai s körül a merészen égre törő hegységek, részint már hóval borított ormai oly ritka látványt nyújtanak, melynél szebbet még művészi képzelet sem alkotott soha.

A háttérben az *Omul*, a Bucsecs e legmagasabb csúcsa, mely 7000 láb magasan fekszik a tenger színe felett — emelte fel ködbe burkolt fejét. A köd e perczen mintha boszantotta volna a nagy szikla-óriást, hatalmas erővel mindegyre kidugta bozontos fejét a homályból, s megfürdött az aranyúgaras napfényben. Az *Omul* (Embernek is nevezik e sziklát, de ezt ritkán használják, azért maradtam az inkább elfogadott név mellett) glecsereiben már a tél fehér leple, a hó ütötte fel nyolez hónapra terjedő tanyáját.

Törösvárt felnyergelt lovak s az igazgató — vagy igazgatóné — szivességéből pompás reggeli várt reánk s félórai pihenés után nyeregbe ültünk, hogy sietve haladjunk célunk felé.

(Itt megjegyzem, hogy innét kezdve csakis lóháton, vagy gyalog — a mi rendkívül fárasztó — lehet ez utat megtenni.)

Ha a távolból szemlélve a Bucsecst, bámulat fogott el, most, hogy birodalmába léptünk, bizonyos remegés vett rajtam erőt, látva e borzalmas sziklaivezeteket, e merészen kiszögellő csúcsokat s a fellegek homályában elvesző hatalmas szikla-óriásokat. S valóban mintha mindnyájunk ajkát bizonyos bűvölet tette volna némává oly szótlannul, de annál többet gyönyörködve ereszkedünk le a *Simon-völgyén* délkeletnek.

Milyen más világrész ez itt, mint az emberrel telített városok fullasztó légköre! Elmarad itt minden a civilizációt követő gőz- és villany-készülék, a gyárak gomolygó füstje nem piszkítja be az ég kék azurját, a társadalmi illem nem teszi szeszélyezetté társalgásunkat s a szellő szárnyain hozzánk szálló ozondús levegő nem okoz affektált köhicselést s a szédítő magasra szálló út nem divatos migrént vagy ideges görcsöket! Egészen mássá lesz az ember itt a havasok tiszta légkörében s más eszmék, jobbak, nemesebbek lelkesítik, mint oda lent az önző emberi társadalom-

ban, hol az uralgó pesszimizmus a legszentebb érzelmeket is gúny tárgyává teszi . . . Meg vagyok győződve, hogy Schoppenhauer és társai soha sem látták a természetet érintetlen szépségében s nem ismerték a virágos réteket, a madárdallos erdőket a magok páratlan fönségében, mert különben nem lettek volna képesek sőt világggyűlölő eszméikben oly szomorú és — fájdalom — kapós örökséget hagyni a világnak.

Elpuhult társadalmunk kevés tagjának van fogalma a gyönyörrel, mit egy mély érzésű ember itt fõnn a tiszta, üde, éltető levegõn, Istenhez oly közel a szép és igazságos természet szent ölén érez! . . . Valami túlvilági gyönyör az, melyet *leírni* nem, csak *érezni* lehet! Oh, ti finnyás nagyvilági hölgyek, a társadalmi törvények szánandó rabszolgái, jöjjetek e csodás világba és nyavajgó lelketek, mely a pénzen vett gyönyörökben kifáradt, itt bizonyára új életre kél. Jöjjetek és tanuljatok itt *érezni* s talán ez megtisztítja lelketeket a mételytõl, melyet oda lent *realizmusnak*, tiszta látásnak és társadalmi fogalomnak neveztek.

A fehér nyír és virágos kaszálók hazáját elhagyva, a lomi kaptatón, mely sima sziklafalon, csupán a lovak patái által vájt keskeny ösvényen, szédítõ magasba visz az út, a hasonló nevü bükkösbe értünk, hol már a pirosló levelek hirdették az õszt. A Bucsecs körvonalaí mind jobban emelkedtek ki a homályból s folyton váltakozva tárta lépten-nyomon elénkbe kincseit. Az *Omul*, a *Kolczin*, *Gauri*, *Kecsunuhui*, *Virfulcu dor*, *Piatra* és *Turnika* regéktõl népes hegyóriások mind jobban körvonaloíva tüntették ki ormaikat, s útunk látóhatárát szeszélyes ivezetekben szegélyezték. Itt-ott egyes mélyedésekben helyet engedve a távolabbi oláh havasok körvonalaínak.

A nyír és bükk eddigi alantosnak mondható hazáját a magasra törõ fenyves váltotta fel s tüdõinket az erdõbõl lecsapó fenyves levegõ üdítette fel. A havasok flórája, mely elõbb oly vidáman mosolygott a dús legelõk zöld szõnyegébõl elénk, mind jobban elmaradt, s még csupán a kedves gencsiánák, viola trikolorok, scabiosák és gyopárok itt-ott felütött kis fejecskéikkel üdvözöltek minket, hogy félóra múlva még magasabbra szállva, juramész képzõdvények, csillám és homokkõ és trachit között haladjunk, még feljebb quarz és conglomerát foglalta el teljesen a nagy tért.

Guerántól Strungáig, hol egy kókereszt jelõli a határszél, a tenyészet teljesen kihalt s csupán egyes helyeken találtunk a

sziklatörmelékbe belekapaszkodva néhány henyefenyőt. Midőn Strungát elértük, 5400 láb magasan álltunk a tenger színe felett, egy kopár sziklatetőn, ép a magyar határszélen.

A végtelenségbe elvesző távlat, mely innét tekintve, annyi változatos gyönyört nyújt, enyhítette a hely ridegségét. A közel látóhatárt erdős hegyek zárolták; a távolabbiakon az égbe nyúló havasok ormai kékeltek, a völgyben ezüst kigyóként futott végig az ezüst fodru patak s az alacsonyabb hegységeket juhnyájak, pásztorkunyhók népesítették meg.

Tanyát ütve, a havasi lég okozta étvágygyal költöttük el ebédünket s daczára a tiszta föllegtelen égnek és útunk előrelátható sikerének, valami nyomást éreztünk lelkeinkben, melynek habár szavakat nem adtunk s lehetőleg rejtegetni igyekeztünk társaink elől — mégis olvasható volt mindnyájunk szemében.

Igen. Lelkünkben folyton az a gondolat imbolygott, hogy pár lépéssel tovább haladva, itt hagyjuk az édes haza földjét, melyet minden erdélyi ember oly rajongva szeret és olyan területre lépünk, hol csupán *eltüirt*, de nem jó szemmel nézett vendégek leszünk, hol a föld, virág és zöld lomb nem a mi tulajdonunk s hol leborulva nem az édes anya keblén mondjuk el esti imáinkat.

Alig pár napra terjedt az elválás s mégis nyomasztólag hatott kedélyünkre.

Csöndes magunkba mélyedéssel folytattuk útunkat s ajkainkon az édes magyar dal — mely oly vidáman zengett mostanig — elhalt egészen. Az addig ragyogó nap is minthaérzelmeinkben osztoznék, fellegtakarót vont magára s ködös homályba borult az egész látóhatár.

Ilyen megcsappant kedélyhangulatban értük el Oláhország határszélét, hol négy szál drabancz, diszes báránybőr-kucsmás, bocskoros oláh hazafi állta útunkat.

— Sztáj! — szóltak emberevő tekintettel.

Bemutattuk útleveleinket s midőn az egyikről valami nagy bajjal kibetüzte, hogy miniszteri titkár — egyik kedves utitársam — nagy meghökkenéssel oda szólt társainak: tyár a sá máre domnu ká Imperator! Ezzel nagy tisztelettel szalutáltak s felhangzott a: passirt!

S mi átléptük az oláh határt.

Az első, mi kedvesen lepett meg s elborult kedélyhangulatunkra jótékony befolyást gyakorolt, a tenyészet gazdagsága volt. Gyönyörű fensik terült el lábaink alatt, melynek déli szögletében

egy 9—10 öl magas szikla tövében kristályvizü forrás buzog fel, áldásosan termékenyítve meg a fennlapályt.

Délirányba haladva folyton, a *Jalomicza* kies völgyébe szálltunk alá, hol a habzó patak partján s a lankás hegyoldalokon pásztor-kunyhók tanyáznak, védelmet nyujtva lakóinak az itt gyakori viharok ellen.

Az idő mindinkább estére szállt, az erdő szárnyasai elfoglalták lombsátraikat s mi gyorsabb ügetésre ösztönöztük lovainkat, hogy még alkony előtt elérjük *Skitát*, melyről a hír mesés dolgokat beszélt.

Csakhamar útunkat a jura-képződmények legesodásabb ívezetei szegélyezték. Merészen törtek a magasba, alig engedve tért fejünk felett az ég azurjának. A völgy mind jobban szorult össze, a sziklák mintha csak tegnap váltak volna el egymástól, a *Jalomicza* zugva, tombolva futott végig sziklaágyában s mi léptenyomon a bámulattól leszegzett tekintettel állítottuk meg lovainkat.

Soha ennél szebbet, fönségesebbet emberi szem nem látott.

Teljesen igazuk volt azoknak, kik egész elragadtatással beszéltek e hely csodaszépségéről. Elfeledve egész napi fáradalmainkat, élvezettel merültünk az előttünk feltárult s folyton változó sziklafalak nézésébe.

Egy kanyarulatnál egyik utitársunk, ki néhány méternyi távolságban megelőzött, felkiáltott:

— Mily isteni szép!

Előttünk állt *Skita*, oly csodálatos látvány, melyről a legmerészebb képzelet sem álmodott.

Az egyik szikla mély barlangot mutatott, melynek szeszélyesen lecsüngő stalakitjai kiseded, a barlang szádába épített kápolna fölé vontak menyezetet. A templom körül szerény kis kunyhók, szállók az utasok számára és a kalugerek lakásai vannak építve.

Sem emberi agy, sem teremtő művészi érzéke ennél szebbet ki nem találhatott!

Óráig nem tudtunk eltelni e hely szépségével, melyet a mélyen levágott völgyből felhangzó *Jalomicza* titokzatos zsongása tesz kedvesebbé.

E helynek csupán két kaluger s egy frater a jelenlegi lakója, kik a legszivesebb vendéglátásban részesítik a vendégeket. E kolostor a sinainak egy fiókegyháza s onnan jön egy évben egyszer kétszer gyóntatójuk is. A barlang, melynek stalakitjai merész ive-

zetben csüngnek alá, mélyen bevésődik a borzalmas sziklába s a nép azt hiszi, hogy egész Strungáig terjed.

Midőn kevés pihenés után a tele hold világos sugaránál kiültem a kolostor előtti természetes terrasra, lelkem egészen betelt a hely költői szépségével. A legszebb panoráma terült el szemeim előtt. Előttem, mögöttem, fönt és alant mindenütt a hatalmas *Erőt* hirdető sziklaóriások, büszkén hordozva fejöket a kuszó fellegek légkörében.

Elfeledtem az út fáradalmait, el az egész önző falánk világot és talán soha sem áldottam oly hálásan a végzetet, mint e perczben, hogy lelkemet megmenti a divatos áramlattól, mely századunk végén megöli a lélekben mindazt, ami szép és nem tür fogékonyságot a nagy természet megragadó, szívet betöltő szépségei iránt.

Én úgy éreztem, hogy szívemben megszűnt minden földies érzés s csupán eszmékért lelkesül. Körültem ozonnal telített balzsamos lég terült s fejem fölött a csillagok milliárdjai ragyogtak; az egész tájon az érintetlen természet nagyszerű nyugalma honolt, mit a Jalomicza lány zsongása népesített meg csupán.

És egyszer csak a méla csöndben felhangzott az édes magyar dal.

Bevaljam-e, hogy könyek gyültek szemeimbe?

Utitársaim dalban dicsőítették az Istent s az oláh sziklák nem háborodtak fel ellene. A jó, csöndes természet nem ismeri a nemzeti gyűlölséget, vagy talán hallgatva gyönyörködött a mélabús szívheztapadó hangokban, melynél szebb nem is lehet a világon.

Másnap aztán Oláhország felé folytattuk útunkat, de ez már nem tartozik az *Erdély* keretébe.

Torja környéke.

Irta: *Miháلتz János.*

(A pokol tornácza. — Az első magyar szénsavgyár.)

II.

„A bércz oldalán, fenn a magasban ásit egy sziklaodu; félre dült gulák képezik óriás kapuját; májszínű, rozsdaveres sziklák fekete erekkel. A bejárat előtt reszketni látszik a lég, mint a délibáb; a kövek táncolni látszanak; az örökké nyitott kapu reszket és a föld maga libeg-lobog. Itt van a pokol tornácza.“
Jókai.

A legsodálatosabb látvány, a természeti különösségeknek félelmes alakja fekszik előttünk: a kénbarlang, vagy torjai Búdös, melyhez hasonló Európában csak Nápolyban, Terra-Lavoronál van. A mint a gyalogösvényen feljutunk hozzá, a kőszirt oldalaiából jobbra is, balra is nagy fák emelkednek a magasba; majd meg alacsony mogyoró-cserjék között vezet az ösvény. Itt ott deszkapadok szolgálnak a megpihenésre, melyeket a betegek sőt a turisták is nagyon szívesen vesznek igénybe, annyival is inkább, mivel az ösvény hágón vezet föl a barlanghoz. Lépteink zajára, mintha földalatti folyosón haladnánk végig, feldöbög a föld ürege. Az ösvény két oldalán árkok, tatóngó örvények vannak, melyek az irtóztató hegynek vadregényességét nagyban fokozzák. A levegő már messzire meg van fertőzve a fojtó kénhidrogén és a szénsavtól, mely nyomasztólag hat a lélegző szervekre.

A torjai Búdös 1140 méter magasságban fekszik a tenger színe fölött; déli, vagyis a Sósmezőre néző részében, a tetőtől néhány méternivel alább, tatóng a barlangnak rémes szája, mely a kéntől messzire sárgálík. Fehete és körülötte szürke, sötét trachyt-sziklák halmaza csoportosul; az ember, ha nézi e sziklákat, mindig azt gondolja, hogy mindjárt leomlanak. Gyenge idegzetű ember nem is tudja soká vizsgálni ez irtóztató sziklahalmazt. Én csak azt csodálom, hogy a földrengés, mely vidékünkön nem gyakori ugyan, de mégis előfordul, nem tudta lerombolni a szürke kőtömegnek félelmesen kiálló csoportjait.

A barlangnak szikláktól fedett része tíz lépés hosszú; szélessége öt és kilencz láb között váltakozik, míg legnagyobb ma-

gassága tizenhat láb. Iránya négy lépésig egyenes, majd balról jobbra kanyarodik és a szádától kezdve fokozatosan lejtősödik, még pedig olyformán, hogy a száda és legbelseje közötti különbség nyolcz láb, azaz a száda nyolcz lábbal áll magasabban a legbelső részénél. A barlang fala sárga borítékkal, kénszublímáttal van bevonva, s ez a boríték szintén fokozatosan emelkedik; míg ugyanis a szádánál csak térdig érnek látszik az oldalain levő sárga vakolat, hova-tovább magasabbra s a közepe táján már a fejen felül emelkedik. Ha valaki ott találna lélekzetet venni, rögtön a halál fia volna. E barlangban az életmérő a falakon levő sárga vonal. Egészen föl a föig jótékony hatásu e gáztömeg, az ajakkal egy színvonalon levő magasságban pedig már a halál leskelődik. A barlangnak gázaiban a tulnyomó szénsavon kívül még kénhidrogén és levegő is foglaltatik.

A barlang sötét öblében és kívül a szádánál is folytonosan rezeg a gáztömeg, melynek nézése is megkápráztatja a szemet. E gáz édes izü, de azért nem ajánlom senkinek, hogy megkóstolja. Legbelsejében a kén ujjnyi vastagságban van a falakra írártapadva és annyira lágy, hogy kézzel vájható. Ugyancsak itt a sziklák szögleteiről cseppfolyósan hull alá s azt a szemfájások edényekbe fogják fel. Fleischer dr. szerint a barlang tetején öszszegyűlő légköri csapadékoknak a falak repedésein keresztül való szivárgása által keletkezik e csepegés. Ebben a folyadékban a szabad kénsav igen jelentékeny mennyiségben mutatkozik; mintegy $\frac{1}{2}\%$ H_2SO_4 találtatott benne. Ezenkívül tartalmaz még vasat, aluminiu-mot és nagyon kevés klort.

Az üregben sokféle kísérletezést lehet tenni. Például a gyufát a legjobb akarattal sem tudjuk e gáztömegben meggyújtani; az égő tűz kialszik, a fegyver nem sül el; az ezüstnek színe zöldes feketére változik; ha pedig órát viszünk be, azt többé semmiféle óramester meg nem tudja indítani. Az ezüst-, réz- és ólomtárgyak, valamint a savanyított ezüstös és ólmos papirszeletek azonnal megfeketednek.

Sajátságos, hogy esős, nedves időben a barlang gázának ereje jóval csekélyebb. Ekkor nem lévén oly nagy gázsűrűsége, a bemenetelben bátrabb is az ember. Tiszta, szép, derült időben azonban oly erős, sűrű, hogy a szádánál is alig állhatni ki. A barlang körül növényeket nem lehet látni. El lehet mondani, hogy erre-felé „még madár sem jár“; de ha történetesen el akar röpdülni felette, szárnysegegetten esik le a magasból, mert oda is felhat az ereje.

Betegek és kíváncsiak serege látogatja e helyet. Betegeknek, különösen köszvényeseknek, csúzosoknak valóságos áldás. Az egészségesek ember idegeit is bizonyos kéjes érzés futja át, ha megáll a barlangban, a mi egészen felmelegíti, kiizzasztja s úgyszólván csiklandós ingerrel rohanja meg. És így minden borzalmassága mellett is vonzó hatással van az emberre. De vonzotta magához azokat is, kiknek az élet már teherré vált; csalódott szerelmeseket, életuntakat, reményvesztetteket, szóval a gyávákat. Mert a gyors halálnak legbiztosabb helye ez a pokol tornácza, hol már egy párányi lélekzetvétele kialszik az élet szikrája.

Sokan nyugosznak itt, a barlang aljában, ily szerencsétlenek. A tisztás helyeken mindenütt sirokra bukkanhatni, sőt a fürdőn levő házak is temetőn épültek. Emitt pihen a sir ölen egy szegény ifju, ki gazdag leányt szeretett, de a leány szülői nem engedték meg, hogy a szeretett ifju nevéé lehessen; ezért ölte magát a fojtó gőzbe, míg a leány a Feketeügy hullámkarjaiba vetette magát. Tovább, fákkal körített tisztásokon, más és más sirokra akadhatunk. Magam is több esetben voltam tanuja egy-egy szomorú eseménynek, mely itt folyt le.

Körülbelül kilencz évvel ezelőtt korá reggel künn sétáltunk a házak sorai előtt s az üde, friss levegőt élveztük. Az uton igen esinosan öltözött, szép termetű székely leány jött és a savanyuforrás felé tartott. Két fonatban csüngő hajával a szellő játszadozott, míg ő a legvidámabb arcczal terítette le nagykendőjét a zöld gyepre. Senki sem gondolt arra, hogy e kedves, életerős leány félóra múlva halott lesz. Pedig jó kedve csak színlelés volt; egy alkalmas pillanatban, midőn tudta, hogy senki sincs a barlangnál, sebesen besietett és megölte magát. Mire meghozták a szerencsétlenség hírét és mi kisiettünk a kénbarlanghoz, akkorra már kékesfekete volt a leány szép arca.

Nem viszonzott, boldogtalan szerelem, vagy talán hűtlenség taszította a halál torkába. Oda temették őt is, hol annyian nyugszanak; sirján az egyszerű jelvényen e név olvasható: Lakatos Mária.

A vigyázatlanság megrendítő példájával is találkoztam. Három közönséges székely ember, az apa két fiával csodálkozott a barlang nagyszerűségén: a kisebbik fiu egyet gondolva, minden szó nélkül bement és egy lélekzetvétele összerogyott. Ekkor a bátyja hosszú kampós fával — mely mindig kéznél szokott lenni — segítségére sietett a szerencsétlennek, de a mint huzni akarta

kifelé, ő is lélekzetet vett és menten ott maradt. Most az apa vállalkozott fiainak kivonzolására; de a hiábavaló erőlködéssel kifárasztva magát, midőn újra meg újra megpróbálkozott a kínos munkával, egy önfeledt pillanatban nagyot lélekzett és ő is ott lelte halálát. Mi, kik valamivel később mentünk a barlanghoz, megdermedve néztük a szerencsétlenek megfeketedett alakjait és segíteni nem tudtunk.

Megható a sorsa az oly fiatalon véget ért bécsi tanárnak, Kleinschmidt Károlynak. Az ember alig hiszi el, hogy a csalódott szerelem ily felvilágosult, művelt egyének soraiból is szedi áldozatait, mert — a mint mondják — a fiatal tanár szerelmi bánatában, jobban mondva, nem viszonzott szerelem miatt szánta magát öngyilkosságra. Egy bécsi nőnek udvarolt, ki kikaczagta őt, nyilván a fiatal embernek ama bajáért, mely meglehetősen nagyságu kinövés alakjában látszott az egyik oldalán. Nincs még egészen három éve, hogy e barlangba jött meghalni. Előbb még a tusnádi fürdő fenyveseinek illatát élvezte, ha ugyan élvezetnek lehet valamit nevezni egy halálra készülő egyénnél; onnan a torjai fürdőre indult, hol napokat töltött egyhangu busongásban. De a kik látták, nem gondolták, hogy e megnyerő külsejű, rokonszenves ifju az utolsó napjait éli.

Órák hosszáan át nézte a vendéglő erkélyéről a tátongó barlangot. Olykor közeledett feléje és hosszasan vizsgálta az épp szemben fekvő gyilkos üreget. A vendégek közül többen látták őt ottan elmélázni. Egyszer elszánta magát és bement a rémesen ásító barlangba, mely egy pillanat alatt megsemmisíté ifju életét. Oda temették, hová annyira óhajtozott: a bükkfák és mogyoró-cserjék gyöngéden összefolyó árnyai alá — egy kis magaslatra. Sirját csinos vasrácszat veszi körül és zöldelő virágok diszítik; a vas jelvényen e felirat van: „Hir ruhet Herr Dr. Kleinschmidt absolvirter Philosoph, gestorben am 25. Juli 1889. in seinem 25. Lebensjahre. Gott gebe ihm die ewige Ruhe Schlummere sanft in Freiden. In treuer Liebe gewidmet von seinem Bruder in Wien.“ Sirjára minden évben erdei virágokból font koszorut helyeznek a fürdőt látogató jószívű hölgyek és ilyenkor el-elmesélik a szegény ifju szomorú történetét.

De ki tudná e szomorú temető minden egyes sirjának történetét elbeszélni? Ki tudná a mulandóság e lehullott virágokkal telt kertjét leirni, hol százak és százak porlanak? Ki volna képes e sirhalmok titkairól a sötét fátyolt fellebbenteni? Senki. A

feljegyzések szálai megszakadnak a jeltelenül heverők csontjainál. Legutóbb, a múlt nyáron *Tutsek* Anna írónőt kábitotta el a gyilkoló gáz, de szerencsére az ijedtségen kívül nem esett semmi más baja.

Most már — hála Istennek — nem történhetik itt annyi szomorú eset. A barlang száját ugyanis teljesen befalazták és csak az erős zárral ellátott ajtón át lehet megtekinteni, de csak engedélylyel. A kénbarlang ugyanis nagy mennyiségű szénsavat rejt magában, mely szakadatlanul özönlik fel a föld gyomrából; e hatalmas szénsavanyagot, mely oly sokáig használatlanul áramlott szét, ezután az *első magyar szénsavgyár* fogja jövedelmező czikké földolgozni. Ennek eszméjét Apor Gábor báró nagyküüllőmegyei főispán, a jelenlegi tulajdonos valósította meg.

E barlangtól délnyugatra még jóval kisebb terjedelmű üreg van, szintén kénes kigőzölgéssel, de ez csaknem teljesen ártalmatlan. Keletre pedig találjuk a *Timsós* barlangot, melynek oldalait vastag timsó-jegeczek borítják; ez üregből is szénsav gőzölög ki, mely néha-néha ártalmas, sőt életveszélyes is lehet. Magának a Büdösnek sajátos alkatából (fakószínű trachyt-sziklák, lávaszerű rétegek) arra lehet következtetni, hogy régen tűzhányóhegy volt, mely még most is működésben van és kigőzölgések által mutatja földalatti tevékenységét.

A Büdöshegy teteje kilátás tekintetében még nagyobb szerű, mint Bálványosvár. Oda látszik Háromszéknek csaknem minden faluja és a Feketeügynek gyönyörű térsége; látható egész Alesik, a hatalmas Hargitával együtt. De megrázó a tetőről letekinteni oda, hol a rémletes üregek terülnek el. Onnan siettem alá, hogy az első magyar szénsavgyár minden zege-zugát megvizsgálhassam. A Büdöshegy északkeleti oldalán, mely roppant meredeken ereszkedik, jutottam a gyárhoz. Az ut így sokkal rövidebb volt, de egyszersmind veszélyesebb is, mert néhányszor önkénytelen buk-fenczet vetettem a fejemen keresztül; de hát van bennem is egy kevés turista-vér.

A gyár az országuttól jobbra, a Bálványosvár délnyugati része és a Büdöshegy keleti oldala közötti kis tisztáson épült, szorosan a mellette elhaladó Bálványospatakánál. A gyár előtt a munkások csinos lakóháza áll; ezen és a gyáron kívül más épület ez idő szerint nem volt.

Egyenesen a gyár felé tartottam, mely már javában működött. A mi legelőször szemembe tűnt és fel is háborított, az a

homlokzatra fölszegezett jókora nagyságu tábla volt, melyre imponáló betűkkel németül volt kiírva: „Hoch lebe die erste Ungarische Kohlensäure-Industrie.“

Szépen vagyunk. — gondoltam magamhan — ha még a Székelyföldön is németeskednek.

Az ajtóra már magyarul volt kipingálva: „Tilos a bemenet!“

De én azért mégis beléptem. Bent csak egy fiatal ember volt kit mindjárt meg is szólítottam:

— Ugy látszik, hogy ide nem szabad belépni *magyarul*.

A fiatal ur tiszta magyarsággal felelt:

— Sehogy sem szabad, kérem, csak igazgatói engedélyvel.

Az igazgató pedig falun lévén, engedélyét a legjobb akarat mellett sem nyerhettem meg. Így hát kapacizitálnom kellett a fiatal embert, ki — úgy látszik — a gépészi teendőket végezte.

— Nekem le *kell* irnom a gyárat egyik lapunk számára.

— Akkor kivételesen megengedhetjük; csupán az a szives kérésem van, hogy ne méltóztassék a gyár német feliratát kiírni.

Tehát észrevette, hogy lejegyeztem. Kiváncsian kérdeztem:

— Ugyan miért?

— Meg találná tudni a báró ur és megharagudnék. A dolog különben is akként történt, — folytatta — hogy a gyár igazgatójának, a ki porosz születésű, kedvezni akart az egyik földije és meglepetésképen készítette a táblát.

— Nem tesz semmit, — mondtam — ha kiírom is. Legalább tudni fogja a művelt világ, hogy a Székelyföld is németeket hódít magához.

Az epizód azért érdekes, mert a mint a gyárat megnézegettem, a mi egy óránál többet vett igénybe, a tábla úgy eltűnt a homlokzatról, mintha a föld nyelte volna el. Tudomásom szerint ki sem akasztották többé.

A gyár nagy anyagi áldozatok árán épült. Maga az építkezés nem került annyiba, mint a fölszerelés. A négy kilométernyi távolságra eső kénbarlangtól a szénsavat ólomcsöveken vezették le. E távolságot azzal rövidítették meg, hogy a Büdöshegynek nem déli, hanem keleti oldalán fektették le a csöveket, melyek a barlang szádánál a föld alatt nyulnak be annak belsejébe s innen egy kissé délre, majd egészen keletre, csaknem függőleges irányban ereszkednek alá és a Bálványos patakán át vannak bevezetve a gyárba.

A gyár megindítása először nehézségekbe ütközött, mivel a földalatti csövek a kemény téli időben befagytak; mindenekelőtt

ezeket kellett kiolvasztani s csak azután lehetett szó a működésbe hozatalról. Kitünő szerkezetű szivattyu-gépeit hatalmas gőzmozdony hozza működésbe; a csöveken letóduló szénsav, mint gáz, három kis kazánon át óriási kazánba jut, honnan visszatérve a középső kisebb kazánba, ott megtisztul és cseppfolyós alakot ölt; ez a tulajdonképeni szénsav, mely hőszerűen is jegezesedik. Kilenchezven légkörnyomással sűrítik a szénsavat, még pedig oly formán, hogy 1 □ czentiméternyi felületre egy kilógramm légkörnyomás esik.

A nyert szénsavat méternyi hosszúságu kovácsolt vasedényekbe huzzák le; nagyon természetes, hogy a légmentesség mindenik prozessusnál oda értendő. Egy edény tíz kilógrammnyi szénsavat fogad magába s napjára tizenöt ily edénnyel lehet számítani; tehát 150 kl. szénsavat nyernek napjában a barlangnak szénenynyel kevert gáztömegből. De máskülönben oly nagy a szénsav anyag, hogy csaknem kiapadhatatlannak látszik, mert minél inkább szivattyuzzák, annál jobban özönlik fel a föld belsőjéből.

— A gyár — a mint hallottam — a külfölddel nem fog üzleti összeköttetésbe lépni, mivel a szénsav szállítása igen sokba kerülne.

A haza határain belül fogják értékesíteni s gyógyszerészeink bizonyosan nagyon megörülnek, hogy kifogyhatatlan forrás áll rendelkezésükre. Ámbár egyes szakértők oda nyilatkoztak, hogy néhány év leforgása alatt a barlang szénsavmennyiségét ki fogják bányászni, e föltevésben én, a ki nagyon jól ismerem a barlang sajátságait, nem hiszek. Hisz a barlang körül uralkodó szél évszázadoktól fogva ki-kisepri a gáztömeget, de nem tudta kigőzölgését alábbszállítani, vagy megszüntetni; ez kifogyhatatlan szén-savforrás.

Hogy a gyárat miért nem építették a déli oldalra, a fürdő szomszédságába, annak okát és magyarázatát nem tudom kitalálni; lehet, hogy a szélnek nem akarták kitenni. Valamint azt sem tudom, hogy mi történik ezután a fürdővel? Ily elhanyagolt állapotban bizonyosan nem maradhat.

Megnézve a gyárat, fáradtan döltem le a Bálványos aljában. Gondolataim a vár multja körül bolyongtak.

Egykor az Aporok harcra vitték innen erős csapatjaikat; most egy Apor itt szénsavat gyártat. Bizony, más időket élünk! De teljességgel nem rosszabbakat, mint egykori hadakozó őseink!

TURISTASÁG.

(Ojtoziki kirándulás.) A háromszékme-gyei osztályunk által jul. 2-án rendezett ojtozi kirándulás minden várakozáson felül s oly meglepő eredménynyel ment végbe, mely az egyesületnek nemcsak megerősülését idézte elő, hanem a résztvevőknek sokáig tartó kedves emlékeket is szerzett, visszagondolva az átélt kellemes órákra és tapasztalatokra. Sepsiszentgyörgyről 50 kiránduló szállt föl július 2-án a délutáni vonatra. Ezekon kívül a központból 7 vendég csatlakozott, közülök Jászberényből, Budapestről és Szolnokról is vonzott vendéget a szépséges Ojtoz-völgynek megtekintése. A társaság K.-Vásárhelyig állomásonként szaporodott újabb résztvevőkkel, úgy hogy a K.-Vásárhelyre berobogó vonat telides-tele volt utasokkal. K.-Vásárhely város ünnepélyes színt öltött erre az alkalomra, lobogók, zászlók ékesítették az épületeket, sőt még kivilágítás sem hiányzott. Tömerdek sokaság gyült össze az állomási épület előtt, hol a berobogó vonatot a kézdívársárhelyi önk. tűzoltó-egyesület zenekara fogadta. A kiszálló társaság vezetőjéhez *Potsa* József főispán-elnökhöz *Dobay* János rendőrkapitány intézett meleg hangu üdvözlő beszédet, melyben a társaság érkezte fölötti örömének adott kifejezést és sikert kívánt az E. K. E. nemes czélu működésének, mire az elnök a kitüntető fogadtatást megköszönve válaszolt. Majd kocsikra szálltak az érkezettek, s a zenekar indulója mellett vendégszerető magánházakhoz tértek szállásra. Ezzel a napi programm véget ért, hogy másnap kora hajnalban taraczk-dörgésre ébredjen ki-ki álmából és sietve tartson a kijelölt induló helyre, a piacztérre. Huszonhét kocsihoz időközben még több csatlakozott, különösen Bereczkben, a hol a városház előtt *Borbát* János tanító vezetése alatt iskolás leánykák csoportja tartott készletben üdvözlő virágcsokrokat.

Egy kis fiu, *Pénzes* László, csinos üdvözlő beszédet mondott, a kis leányok énekeltek, *Bogdán* Rózsika pedig elszavalta a szózatot. Innen rövid pihenés után a 43 kocsira főlzaporodott kirándulók a Magyarós tetőre vonultak, a hol Bereczk község főbirája fogadta az E. K. E.-t. A magas fensíkon, a honnan gyönyörű kilátás nyílt úgy a „szentföldre“, mint az ojtozi szorosra, levágott nyírfákból rögtönzött sátorban Bereczk község előljárósága vendégelte meg különböző hideg ételekkel és italokkal a kirándulók seregét. Majd *Scheitz* Vilmos dr. a kirándulókról csoportfényképet vett le. Tizennégy kanyarulton lejutott a társaság az Ojtoz-telepre, a hol megtekintette a romjaiban fenséges Rákóczyvárat, s a régi dicsőség romjai tövében elénekelte a szózatot. Alig tiz percnyi idő letelte után eljutott a társaság a Kalászló nevű utáthelyezési munkálatokhoz, a hol *Bogdán* Flórián és társai által rendezett villásreggeli fogadta. *Weisz* Ignác kir. mérnök vezetése alatt robbantások lettek bemutatva. Igen érdekes epizód volt az énekes olasz, a ki harmonika mellett a nevetés különböző nezeit mutatta be. Rövid ut után beért a társaság a sósmezői határra, a hol a Gyertyámos-pataka mellett a sósmezői r. kath. plebános, *Szigethy* István fogadta az E. K. E.-t. Tizenkét oláhból álló lovasbandérium vezetése mellett tovább haladva, megtekintette a kirándulók serege a jelenleg mivelésen kívül álló petroleum-forrást. A szép völgyön tovább haladva elérték Sósmező községét, a hol Brezán-pataka partján diadalkapu alatt *Beholi* János oláh tiszteleti esperes fogadta az E. K. E.-t. Nem tehetjük, hogy az előlegesen kikért engedelem folytán oláh nyelven elmondott beszédet magyar fordításban itt e helyen szószerint ne idézzük: „Méltóságos főispán, elnök ur! Örömmel ragadtam meg az

alkalmat, hogy szeretett magyar hazánk véghatárán, a sósmezői oláh ajku, de szívben, lélekben igaz magyarok nevében méltóságodat üdvözöljem. A midőn ezt teszem, nem tehetem, hogy szeretett hazánk királyát, Ő felségét, ki alattvalóinak érdekei felett atyai szeretettel örökösök, alattvalói hűségünket, a legmélyebb hódolatunkat ki ne fejezzem. — Alattvalói igaz hűséggel csüngünk a magyar kormányon, mely nemzetiségű különbség nélkül intézi ügyeinket. Szívvel, lélekkel kívánjuk, hogy szeretett Urunk, Magyarország királya, a magyar kormány és Méltóságod, valamint az E. K. E. tagjai sokáig éljenek! — A hazafias szellemben tartott beszédre *Potsa* József főispán fejezte ki elismerését, buzdítva a hazafias szellem további buzgó fejlesztésére és terjesztésére. Brezán-pataka jobb partján van az artézi kut, melyet petroleumért furt az élelmes vállalkozó, de a legdusabb sósforrásra akadt, mely oly dus, hogy igen alkalmas lenne egy sósfürdő létesítésére. E forrás megtekintése után a társaság kihajtatott a sósmezői várhoz. Édes hazánk véghatárán, a határt jelző hidon innen a magyar daliás csendőr, tul az oláh daraboncz áll, élő jeléül annak, hogy ne tovább. De mindezek daczána a társaság nem respektálta az élő jelzőket, áthatolt az oláh területre s meg sem állt Herzsáig, a hol megkóstolta az olcsó, de jó moldvai bort, de a bornak nem volt meg a tüze, nem lelkesítette élvezőit, rideg volt a lég, visszavágyott mindenki édes hazánk földjére, a hol oly ismerős, oly kedves, oly lelkesítő fű, fa, virág, sőt még a lelketlen kő is. — Ebédre! hangzott a jelszó. S im a szó, az oly sok evés-ivás után, nem hangzott el a pusztában, mert alig tiz percz mulva a vendégszerető s jó magyar érzelmű eszperesnek az Ojtoz-pataka jobb partján levő erdőalatti kertjében teljes számban — 164 — sorakozott a társaság. A szöke cigány bandájának Rákóczy-indulója

mellett a társaság helyet foglalt a tágas sátorban fölállított asztaloknál. — Mielőtt az elnöki megnyitó elhangzott volna, a párolgó gulyást szolgálták föl az erdőszök. Néma csend . . . *Potsa* József főispán rövid, de a töle megszokott igaz érzellemmel tolmácsolt meleg hangon üdvözölte az igen szép számban megjelent tagokat és a gyűlést megnyitotta Az elnöki megnyitó után *Berecz* Gyula, mint a háromszékvármegyei osztály titkára tette meg jelentését. Bejelenté, hogy a központ képviselőjében a mai kiránduláson megjelentek *Radnóti* Dezső E. K. E. központi titkár, *Hungay* Oktáv a kolozsmegyei osztály alelnöke és *Scheitz* Vilmos dr. választmányi tag; a háromszékmegyei osztály tagjainak száma 150-re szaporodott; a kovásznai kirándulás alkalmával rendezett estély tiszta jövedelme 150 frt volt; a kovásznai fürdő megtekintésére kiküldött bizottság által szerkesztett jegyzőkönyv, mely részletesen föltárja mindazokat a hiányokat, melyek a közel jövőben a fürdő érdekében létesítendőek, küldessék meg a fürdő-részvénytársaságnak; az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület központja fölhívta a megyékben alakult fiókosztályt, hogy a megye területén levő fürdőik ismertetése és hiteles adatok közlése céljából, bizzon meg levelezőket, a kik minden alkalommal hiteles adatokkal szolgálnak az egyesület hivatalos közlönyének. E tárgyban a megyei osztály intézkedett. A titkári jelentést teljertalmulag örvendetes tudomásul vette és ugy az intéző bizottságnak, mint a titkárnak odaadó működéséért köszönetet mondott. Elnök felhívja a közgyűlés tagjait, hogy tegyenek indítványt, hogy a jövő kirándulás hol tartassék meg? *Gyánfás* Győző kir. főmérnök ajánlja, hogy a jövő kirándulás Málnás, torjai bűdös, Szent-Anna-tava és Tusnád fürdőre rendeztessék. Mielőtt az indítványt a közgyűlés magáéva tette volna, *Potsa* főispán, elnök, ajánlatba

hozta, hogy Előpatak fürdőn e hóban még rendezzen a háromszéki osztály egy estélyt és a fent javaslatba hozott kirándulás idejének és módozatainak megállapítása bizassék az elnökségre. Az e közvetítéssel tett indítvány elfogadtatott. A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldettek: *Bogdán Arthur*, *Babarczy Ferencz* és *Gyárfás Győző*, ezzel a közgyűlés után jött a nyárson sült s rövid idő múlva a sütemény és ezzel az ebéd, illetve a gyűlés véget ért. Oh!!! dehogyan ért véget, most jött a java — a pohárköszöntők sora. Az elnök, *Potsa József* főispán, a megilletődés hangján emelt poharat, éltetve a délkeleti Kárpátok határán a magyar királyt. E pohárköszöntőt állva hallgatta végig a nagy közönség és határt nem ismerő lelkes éljenzés fogadta azt, mintegy esküt téve arról, hogy míg e földön — a szép Székelyföldön — magyar él, csak egy eszméért — királyáért és hazájáért él. E pohárköszöntőt követte *Várkonyi Endre* tószija *Potsa József* főispánra, *Colfean* Demeter a leghumanusabb főispánra, *Potsa József* főispánra, *Berecz Gyula* poharat emelt a központ által kiküldöttekre, *Béldi Tivadar* a turista nőkért, *Gyárfás Győző* a jelen levő nőkért, *Hubra János* Háromszékmege közönségeért, *Deák Domokos* a jelen levő oláhokra, *Radnóti Dezső* a honvédség itt levő képviselőire, *Várkonyi Endre Csipkay* és *Dobay Jánosra*, mint a kézdi-járási, illetve k.-vásárhelyi alelnökökre stb. stb. Ebéd után *Scheitz Vilmos* dr. az E. K. E. férfi- és nőtagjait ismét lefényképezve, a társaság utnak indult K.-Vásárhelyre, hová 7 órakor érkezett meg, hol igen sikerült estély volt. A nyitányt követte *Gyárfás Győző* főmérnök felolvasása, melyet a nagy közönség lelkes éljenzéssel fogadott. A szép felolvasást mult számunkban közöltük. Ezt követte *Makkai Dániel* vezetése mellett a vegyes kar sikerült előadása. *Monológ a monológ ellen* című magánjelenetet igen

sikerülten adta elő *S. Tóth Albert*. Ezt követte *Nagy Imre* és *Makkay Dániel* urak duettje, a mit a közönség megújrázott. Végül jött *Reményik Kálmán* varázsfurulyája, a mit háromszor tapsolt meg a közönség, végre jött a táncz, melyet 62 pár járt lelkesülten. Az erkölcsi sikert igen szép anyagi siker követte, mert a bevétel 328 frt. És most reporteri tisztemnek eleget téve, bemutatom a turista-hölgyközönséget. Jelen voltak: *Bartha Olga*, *Potsa Erzsike*, *Zathureczky Janka* és *Koralie*, *Pap Ilona* és *Aurelia*, *Biró Anna*, *Kelemen Margit*, *Zakariás Anna*, *Bartha Zsuzsa*, *Márton Ilona* kisasszonyok; *Babarczy Ferenczné*, *Bogdán Arthurné*, *Berecz Gyulané*, *Kelemen Lajosné*, *Vajna Miklósné*, *Keller Gézané*, *Vajna Dénesné*, *Sipos Albertné*, *Vajna Mihályné*, *Hitzler Györgyné*, *Zakariás Árpádné*, *Benkő Lajosné* és *Gyárfás Győzőné* stb. stb. urasszonyok. A távozó kirándulók nevében a vasutnál *Radnóti Dezső* köszönte meg *Potsa József* elnöknek és az osztálynak azt a szép fogadtatást, melyben részesültek, mert valóban a főispán páratlan lelkesedéssel vizsi folyton előbbre az egyesület ügyét, szervezvé annak hirt és dicsőséget. Az osztály egész tisztikara, köztük kiváltképpen *Berecz Gyula* titkár, buzgón, kitartóan és odaadóan teljesítik teendőiket. *V. Gy.*

(**Pilisí kirándulás.**) Az alsófehérmegyei osztály jul. 12-én szintén rendezett kirándulást a Pilisre, mely igen jól sikerült. Mintegy 60-an vettek részt benne, köztük számos hölgy is. A kirándulást osztályunk buzgó elnöke, *Csató János* alispán vezette.

(**Torda-abrudbányai másodrendű vasut**) előmunkálati engedélye meghosszabbított. Ha ez a vasut létesül, enyedoroczkói szárnyvonallal az alsó-fehérmegyeiek is részesülhetnek előnyeiben. Addig is az utadó 30%-os emelésével az enyced-abrudbányai ut 3—4 év alatt kiépíthető volna, mert ez az ut vasut mellett is szükséges lesz egy nagy belvidék forgalmának közvetítésére.

(**Bihari kirándulás.**) Jul. 16-tól kezdődőleg 12 napos kirándulást rendezett egyesületünk a Biharhegységbe és a szomszédos Erdélyrészi hegyvidékekre; nevezetesen: Drágán völgyébe, Vlegyászára, Biharfüredre, Oncsásza vidékére, Varaszja és Piatra-Bogi hegyekre, a ponori buvó patakhoz, a ponori Cseta-tye-hoz (Leviathanopolis), Batrena és Kalinyásza havasokra, a Bihar és Kukurbeta csucsára, a skerisorai jégbarlanghoz, a felső-vidrai vízeséshez, Albakra, Hideg-Szamos forrásaihoz, Balamér-íjjászára, az Andrassy-havasokra, (Öreghavas – Muntyele-mare) és a Jára-völgyébe. E kirándulás 12—14 napot vesz igénybe. A részletes program e kirándulás első felére a következő volt:

I-ő nap: A társaság Kolozsvártól Kis-Sebesig vasuton utazott; ott kiszállt és megtekintette a kőbányákat. Ezután N-Sebesen át a Drágán völgyén fölfelé Tranyisig az utat szekerekon folytatta, Keeskés nevű fogadónál megállapodott és a közele környékre gyalog kirándult. Este visszatért a fogadóhoz, a hol meg is hált.

II-ik nap: A kirándulók gyalog vagy lóháton a Drágán víz mellett az utat tovább folytatták és a Zerna patak torkolatánál megállapodtak; ott lerakódtak, tanyát ütöttek; megpihenve a társaság egy része egész könnyedén a Vlegyászat, más része pedig a közeli környéket járta meg. Estére mindnyájan a tanyánál gyűltek össze és a fenyvesben tüzek mellett megháltak.

III-ik nap. A társaság az utat a völgyben tovább folytatta és megnézte a Botyásza oldaláról lezuhanó Mora-drakuluj nevű vízesést, azután Gyalu-Kaluluj nevű havason át Biharfüredre (Sztina de vály:) érkezett és ott meghált. *A IV-ik napról,* valamint a következő napokról még nincsenek tudósításaink. Különben megállapított programja ez volt: Pihenés és Bihar-Füred környékének megtekintése.

V-ik nap: Kirándulás a Biharhegység vízváltójába eső Funtina galbina, Poján,

Bohagey és Muntyelor havasokon át, — (a melyekről egyfelől a Vlegyásza hegy-csoportra, másfelől a Fekete-Kőrös vidékére pompás kilátás nyílik) Oncsásza vidékére és utközben a Drágán forrásának, a Beszélő-sziklának és a feneketlen tónak megtekintése. A társaság a délután folyamában megnézi a híres esontbarlangot, azután a fenyvesben tüzek mellett meghált. *VI-ik nap:* Azok a kik a további, nehezebb kirándulásokra nem vállalkoznak, innen vagy Biharfüredre, vagy pedig, gyönyörű havasi tájakon át, Retyiczel és B.-Hunyad érintésével hazatérhetnek; ez utóbbiak utközben megtekinthetik a retyiczei vízesést is. A további kirándulások terve körülményekhez képest időről-időre állapíttatik meg. A gyülekezés jul. 16-án reggel 7 óra 30 perczkor volt. Csatlakozás Kis-Sebesen. Rendező és vezető *Prímics György dr.* volt, ki fáradhatatlanul és kitartóan vezeti e sorok megjelenésekor is még az egész kirándulást. Részletes leírását *Koch Ferencz dr.* és *Kis Ferencz* fogják megírni.

(**Előpataki kirándulás.**) Jul. 17-én tartotta egyesületünk háromszékmegyei osztálya harmadik kirándulását. Előpatakot, a legrégebb székely fürdőt választotta ez alkalommal célpontjául, melynek fürdőszövetkezte előre értesülvén a tervezett kirándulásról: vendégképen is meghívta az egyesület tagjait. Az indulás Szepsi-Szentgyörgyről kocsiokon d. u. 1½ órakeresztelt s mintegy husz kocsi szállította a kirándulókat. A szép völgyön keresztül gyorsan, alig fél óra alatt érkezett el a kirándulók zöme Előpatakra. A fürdő ez alkalommal ünnepi díszet öltött, a földött sétahely épülete s a savanyuvíz-kutak pavillonja nemzeti lobogókkal voltak felékesítve. *Potsa József,* főispán elnök vezetése alatt a társaság a főkut felé tartott, a hol az egybegyűlt birtokosság, a szövetkezeti tagok és sok vendég gyűlt össze a kirándulók fogadtatására. *Otrobán Nándor dr.*

meleg szavakban üdvözölte az egyesület tagjait s a velük megjelent vendégeket Örömmel konstatálja, hogy az érdeklődés felkeltésére irányult törekvése az egyesületnek igen szép reményekre jogosító s új korszak keletkezése előjele a székely fürdőkre s Előpatakra nézve is. Az üdvözlő beszédre *Potsa* József főispán elnök válaszolt, hangsúlyozván, hogy az egyesületnek a fürdők emelése egyik nevezetes programpontja, s nem is mulaszt el egyetlen alkalmat sem, hogy ezt a célját megközelítő munkálkodást ne fejtse ki. A kirándulók nevében köszöni a szíves fogadtatást. A fürdőviszonyok, berendezések, lakásviszonyok tanulmányozása és jelentéstétel végett *Otrobán* Nándor dr. főorvos vezetése alatt bizottság küldetett ki, mely azonnal meg is kezdte körútját a fürdőn. A társaság többi része ez alatt a sétahelyen, az erdei ösvényeken s a tónál oszlott szét. A kiküldött bizottság legelőbb is az édesvízi tükörfürdőt látogatta meg, mely egyik legkellemesebb fürdője Előpataknak. Nem szűk, elzárt helyiség, hanem terjedelmes fürdő, hová a napfény állandóan behatol s nem enged tért a zárkózottság okozta ridegségnek. A bizottság tagjainak egyik része meg is fürdött a kellemes mérsékletű friss vízben. Innen a *Lobogó*-hoz mentek, a hol a savanyuvíz-fürdő forrásainak fekvése, természete s a használati viszonyok felől szereztek tájékozást. A fürdőt 24 furásból, melyek vascsövekkel vannak ellátva, fakadó savanyuvíz táplálja. A medenczéknek mély fekvése a különben kitünő vízű fürdő használatát nagy mérvben csökkenti. Az ujonnan épített s *Otrobán* Nándor dr. tulajdonában levő zónavillát is meglátogatta a bizottság; a villának hátránya, hogy zárt sorban, házak között fekszik s hogy legalább földszinti részében nem épült téglafalakkal. A közelében levő svájci kút, melyet ivásra használtak, jelenleg használaton kívül áll. A főkutban a sza-

bad szénsavtól nagy buborékokat vető savanyuvíz megiszlése után az Anna-kút és Ujkút ivóvizei kerültek vizsgálat alá s végül az ivóvizek közül a József-herceg-kutat tekintette meg a bizottság. A Diana meleg fürdő 14 kabinja az épületnek kitatarozása folytán, az igényeket kielégítő állapotban találtatott. Az előtte elterülő beültetett udvartér s a hátulsó park a fürdő kellemes benyomását nagyban emeli. A melegvizet kazángőz termeli a Diána forrásból. Zuhanyvizet egy édesvízi kút szolgáltat. Innen néhány lépésre völgyzáró falazat által egy kis csermely vize tóvá van duzzasztva, melynek környékén dús vegetáció tenyészik s különösen a fenyőültetvények ígérnek szép részleteket növekedésükkel. Az erdei sétahelyek az Ortel-féle gyógyítómód behozatala következtében szakaszokra vannak felosztva s jelzőkkel ellátva, így a járkálásnak egészségi beosztása ez által pontosan betartható és ellenőrizhető. A Majlát-tetőről gyönyörű kilátás nyílik a Barczaság síkjára. Délután öt óra után a társaság a fürdői nagy vendéglő peronja előtt gyülekezett s terített asztal mellé telepedve, megtartott a *közzgyűlés*. *Potsa* József főispán örömmel nyitja meg az E. K. E. közgyűlést a legrégebb székely fürdőben. Előadja a kirándulás célját s a fürdő-szövetkezetnek szíves fogadtatásaért az egyesületnek köszönetét jegyzőkönyvre vették. A mult közgyűlés óta történekről *Berecz* Gyula titkár referált, felemlítvén, hogy a mai napra kiküldött bizottság jegyzőkönyvben fogja előterjeszteni tapasztalatai eredményét. Az ojtózi kirándulás nagy sikerét említi fel, melynek eredménye 124 forint tiszta bevétel volt. A közgyűlés az ojtózi kirándulást rendező albizottságok iránt elismerését jegyzőkönyvileg fejezi ki. *Potsa* József elnök a legközelebbi kirándulás programját kívánja megállapíttatni, melynek helyére vonatkozólag már a sósmezői közgyűlés határozott. A legközelebbi *kirándu-*

lásra nézve azt határozta a közgyűlés, hogy az *augusztus hó 17. és 18. napjain tartassék meg. Augusztus 17-én reggel indulás Sepsí-Szentgyörgyről, közébed Málnás fürdőn. Estére Tusnád fürdőre érkezés, estély és meghálás, 18-án reggel indulás a Szt.-Anna-tóhoz Bükszád felől, a hol a legközelebbi hozzáférés van. A Szt.-Anna-tónál királyunk Ő Felségének születésnapja megünneplése és reggeli. Ebédre Bálványos-Füredre (torjai büdös), a szénsavbarlang, kútak és fürdők megtekintése és közébed. Délután hazautazás Sepsí-Szent-Györgyre.* A részletes program annak idején fog közzétettni. Előpatak fürdői levelezőjéül a közgyűlés *Bánffy* Farkas bárót kérte fel. Az éljenzés között bezárt közgyűlést zeneszó közben követte az *uzonna*, melyen a kirándulók a fürdőszövetkezet vendégei voltak. Első köszöntött fel *Potsa* József főispán, felvirágozást kívánva Előpatak fürdőnek és sikert a birtokosság törekvéseinek. Élveti a biztokosságot, élén az elnökkel, *Nemes* János gróffal. A birtokosság részéről *Székely* György dr. emelt poharat az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületért és háromszékmezei osztálya elnökeért *Potsa* Józsefért, lelkesült éljenzés között. A turista nőkre tósztozott még *Potsa* főispán, riadó tetszés között, mire az *uzonna* véget ért. Az alkonyati órában nagy érdeklődéssel tombola folyt le sok nyereménytárgygyal. Nyolcz óra után kezdetét vette az *estély*, melyen legelőbb is a Kóczé Antal kolozsvári zenekara adott elő egy csinos nyitányt. Előpatakról *Gyárfás* Gvőző

tartott felolvasást. (Legközelebbi számunkban közölni fogjuk.) *Lenecz* I. és *Bonyhádi* Aurélia kisasszonyok kitünő zongorajátékát megismételtette a szép számu közönség. *Reményik* Kálmán tilinkója zenekísérettel frenetikus tapsokat idézett elő. Háromszor is újból kellett megszólaltatni a kicsi furulyát. A bál, mely ezután következett, belenyult az éjféltutáni órába.

(A székelyföldi vasutak tovább-
 építése.) A székelyföldi vasutak tovább-
 építése ügyében értekezlet volt a keres-
 kedelmi miniszteriumban. Az értekezletet *Wekerle* Sándor, a kereskedelmi miniszterium vezetésével megbízott pénzügyminiszter hívta össze, de ő a valuta-javaslatok tárgyalásával a képviselőházban levén elfoglalva, *Lukács* Béla államtitkár elnökölt a tanácskozáson. Jelen voltak a miniszterium szakelőadói kivül: *Szabó* Jenő miniszteri tanácsos, *Vörös* László osztálytanácsos, *Menczer* Lajos osztálytanácsos a vasuti ügyosztály részéről; *Kriesfalussy* Vilmos miniszteri tanácsos a közuti ügyosztály részéről; *Kemény* Kálmán báró főispán, *Sándor* László alispán Maros-Torda vármegye részéről; *Mikó* Bálint főispán, *Beze* Antal alispán Csikvármegye részéről; *Potsa* József főispán, *Tompai* Miklós alispán Háromszék vármegye részéről; *Tivók* Albert főispán, *Ugron* János alispán Udvarhely vármegye részéről; *Ugron* Gábor, *Daniel* Gábor országgyűlési képviselők az első székely vasut részéről. Az értekezlet behatóan megbeszélte a vasutak építésének mi-kéntjét és sorrendjét, valamint az érdekeltég hozzájárulásának arányát a vasutépítés költségeihez. A kiépítendő vonalnak Sepsí-Szent-Györgytől Szász-Régenig, illetőleg Maros-Vásárhelyig és Udvarhelytől Csikvármegyébe fognak vezetni.

FÜRDŐÜGY.

(Ásványviz-kiállítás Brassóban.)

E kiállítás ügyében következő felhívást tetetett közzé: A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésüket folyó évi augusztus 21-től 25-ig itt Brassóban fogják megtartani. Hazánk

fő- és székvárosából, ugyszintén minden vidékről, sőt a külföldről is az orvosok és tudományos emberek százai fognak a gyűlésen megjelenni. Országunk délkeleti részének s kivált a Székelyföld ásványvizkincsének bemutatá-

sára, ismertetésére itt a legkedvezőbb alkalom. Czélszerűnek tartjuk azért a vándorgyűlés tartamára itt Brassóban a gyűlés helyiségeiben ásványviz-kiállítást rendezni. Felhívjuk tehát mindazokat az ásványviz-tulajdonosokat, kik vizeiket ez alkalommal kiállításunkon be kívánják mutatni, hogy ehó 25-igabbeli szándékukat alulirottal tudassák, a vizeket pedig szokásos üvegekben jól dugaszolva, f. évi aug. 11-ig okvetlenül beküldjék. Ha a víz vegyelemzve volt, annak vegyelemzése, leírása és netaláni forrástermeke is beküldendő. Legczélszerűbb lesz minden forrásból 15 üveggel küldeni s a forrás nevét az üvegeken kitüntetni. Brassó, 1892. július 13. *Orbán* Nándor dr., vándorgyűlési titkár.

(Málnásfürdőn) most épen 200-an időznek, mely szám, tekintve a fürdő-épitmények kevés számát és szerény méreteit, nagyon kedvezőnek mondható. Főképen a hatásos *Herkules* fürdő van rendkívüli módon látogatva; naponként 200 jegy körül van a forgalom az esős, szeles időjárás daczára is. A társulat keze a sétatutak, épületek csinosításán már is meglátszik.

(Homoródfürdőben) a másodikidőszak aug. 1-én veszi kezdetét. Jul. 10 ig állandó fürdővendégeinek névsora ez: Léczfalvi Gyárfás Domokos Segesvárról, Jankovich Gyuláné, reál. isk. tanárné Sz.-Udvarhelyről, 2 családtaggal; Pataky Sándorné városi alkaptányné Kolozsvárról, 2 családtaggal; Rignát Albert magán mérnök Kolozsvárról, özv. Theil Hermanné tanárné Segesvárról leányával, Zimmermann Sarolta posztógyárosné Segesvárról, 1 családtaggal; Zimmermann Frigyesné, posztógyárosné Segesvárról, Vajda Emiáné dr., reál. isk. tanárné Székely.-Udvarhelyről, 2 családtaggal; Tamás Erzsike Kolozsvárról, Kleisch Eliz, megyei hivatalnok neje Segesvárról, 3 cs. t., Ferenczy Endréné m. kir. állami építészeti hivatalfőnök neje, 3 cs. t., Székely-Udvarhelyről,

Reisenberger G. A. kereskedő Medgyesről, 1 cs. t., Sényi Rezsóné, m. kir. főerdészné, Alsó-Veniczéről, Orbán Györgyné, földbirtokos neje 1 családtaggal, Mező-Madarasról, Warnhelmi Wiedemann Emilia kisasszony, Mező-Madarasról, Kozma Albert kereskedő Segesvárról, 1 családtaggal, Ugron István, árvaszéki ülnök Sz.-Udvarhelyről, 1 cs. t., Keil Mártonné, gazda ember neje Szegedről, Pototzky Gergelyné, kereskedő neje Nagysenkéről, 3 cs. t., Grossz Károlyné, kir. közjegyző neje Segesvárról, Piskoty Boriska magánzónő Sz.-Udvarhelyről, Szakács Ilona k. a.-nyal, Illyés Ferenczné, kir. törv. bíró neje Sz.-Udvarhelyről, Illyés Kata kisasszony törv. bíró leánya Sz.-Udvarhelyről, Illyés Vilma kisasszony, törv. bíró leánya Sz.-Udvarhelyről, Bálint Ilona kisasszony, magánzónő Sz.-Udvarhelyről, Illyés Miklós ny. huszár ezredes, Sz.-Udvarhelyről, Florián Bogdán kereskedő 3 cs. t., Sz.-Udvarhelyről, Izrael Károlyné kereskedő neje Maros-Vásárhelyről, 5 cs. t., Szabady Ferencz dr., megyei tiszti főorvos Sz.-Udvarhelyről 3 cs. t., Jaeger Józsefné gyógyszerészné Székely-Keresztúrról, 3 cs. t., Wolf Frigyesné tak.-pénztári igazgató neje Nagy-Szebenből, 1 cs. t., özv. Rupecz Simonné Kolozsvárról, Sikó Lajosné, árvaszéki közgyám neje Kolozsvárról, Nehéz János és neje állami iskolai igazgató Vajda-Hunyadról, özv. Török Ferenczné, földbirtokos magánzónő Tibódról, Greskowitz Vilmos nyugalmazott polgármester 5 cs. t., Medgyes, Barabás József gymn. tanár Sz.-Keresztúrról, 3 cs. t., özv. Dudutz Jánosné, kereskedő neje M.-Vásárhelyről, Schuster Selma orsz.-gy. képviselő neje Medgyesről, 1 cs. t., Hann Károly áll. reál. isk. tanár Sz.-Udvarhelyről 7 családtaggal, Weinrich Frigyes tanító N.-Enyedről, Oberth Józsefné földbirtokos neje Medgyesről, 2 cs. t., Hory Béláné árvaszéki elnök neje Kolozsvárról, 2 cs. t., Khloyber Regina cs. és kir. főlel-

mezési tiszt özvegye N.-Szeben, 2 cs. t., Konez Lotti kisasszony magánzónó Sz.-Udvarhelyről, Boros Sándor unit. főgymn. tanár Kolozsvárról 2 cs. t., Léczfalvy Gyárfás Endréné, földbirtokos neje Sz.-Keresztúrról, 3 cs. t., özv. Bregárdt Jánosné, bankhivatalnok neje Kolozsvárról 2 cs. t., dr. Folberth Józsefné járási orvos neje Medgyesről, 1 cs. t., Raichl Adolfné postamester neje Sz.-Keresztúrról, 3 cs. t., Márk Jánosné birtokos neje Cs.-Radnóthról, 1 cs. t., Caspari Lujza, kereskedő neje, Berethalomról 2 cs. t., Seibriger Mathild városi tanácsos neje Szász-Régenből 4 cs. t.; Pototzky Péter kereskedő Nagy-Sinkről, Drd. Konez Aurél, szigorló orvos Sz.-Udvarhelyről, gr. de La Mottené, állami uradalmi intéző Sárkányról, Schobel József F. fakereskedő 3 cs. t., Szász-Régenből, Szócs Netti Radnóthról, Csáky Mihály tanár 2 család taggal, Nagy-Szebenből, Seraphin G. A. könyvkereskedő Nagy-Szebenből 3 család taggal, Gonda Jenő I. oszt. püspöki fogalmazó 2 cs. t. Sz.-Udvarhely, Zakariás József kereskedő Sz.-Udvarhelyről 3 cs. taggal, Helvig Frigyes kereskedő neje Maros-Vásárhelyről 1 cs. taggal, Csanády Zoltán kir. járásbíró s neje 2 családtaggal Sz.-Udvarhelyről, Simó Béláné kir. tanf. neje Tordáról 1 cs. taggal, Binder Lajos gymn. tanár Medgyesről, Haller György gróf földbirtokos Maros-Ugráról, Kárg Jánosné báró cs. és kir. tüzérszázados neje Maros-Ugráról, Petriny Mária tetséges társalkodónő Maros-Ugráról, Konez Árminné gyógyszerész neje Sz.-Udvarhelyről 4 cs. taggal, Konez Lajos collegiumi tanuló Sz.-Udvarhelyről, Nemessányi Vilma tanítónő Gyéresről, Nemessányi Mari magánzónó Gyéresről, Lengyel József dr. orvos és neje Sz.-Udvarhelyről, Bikfalvi Máthé Margit magánzónó Buda-

pestről, Farkas Béla dr. ügyvéd neje 1 családtaggal, Török Bódog megyei aljegyző, földbirtokos és neje Sz.-Udvarhelyről, Özv. Wagner Frigyesné Kolozsvárról, Wagner Béla kir. körjegyző jelölt Kolozsvárról, Szalontai Albertné, kir. járásbírósi végrehajtó neje, Sz.-Keresztúrról, Zsigmond Albert földmivelő gazda ember és felesége Maros-Székről, Jékely Gyula dr. ügyvéd neje Brassóból, Bisztrayné, hivatalnok neje, Brassóból, Kása Lajos dr. orvos és fürdőorvos nejevel s 2 leányával Oláhfi., Győrffy Géza báró és neje Ajtonyból, Kézdi Juliska énekesnő Nagy-Váradról 1 cs. taggal, Kozák Márton karmester Sz.-Udvarhelyről 1 cs. taggal, Feldmann Frigyes, Balázsné, Török Lajos állami hivatalnok neje Kolozsvárról. A fenti kimutatás szerint a fürdővendégek létszáma 217, hozzászámítva a bérlő összes személyzetét, és azoknak 4 gyermekét, az összes vendégeknek a fürdőn levő 7 férfi és 53 nő cselédjét, a fürdőn levők létszáma 308. Ezek közül felnőtt — 14 éven felül — van 178, 6—14 évesig 36, 6 éven alól van 34, felnőtt férfi-cseléd 7, felnőtt nő cseléd 53, összesen 308. Nem szerint felosztva van 83 férfi, 166 nő. A második fürdő időszak — mint említők — augusztus 1-én kezdődik, mikorra sok szállás megüresedvén, a legjobb szállások kaphatók. A fürdő bérlője Konez Ármin a fürdő képével ellátott egyes levélpapírokat készítettett és a fürdőn kereskedésben árusítja.

(Zajzon fürdő.) Brassó város költségvetésében a fürdő jövedelmeképpen évenként 1205 ft 33 kr van feltüntetve. A jövedelem mindenesetre fokozódnék, ha czélszerűbben lenne berendezve és a drága vendéglői árakat csökkentenék. A fürdőzés itt igen költséges. Helyes lenne, ha a helyi forgalmu vasutat egész Zajzonig kiépítenék, mert Zajzon Brassónak egyetlen üdülő fürdőhelye.

Gyomor- és bélhurut,

gyomor és fejförcs, rossz emésztés, gyomor-égés, gyomortól eredő fejfájás, vérszegénység és álmatlanság ellen biztos sikert nyújt a

„HUNGARIA-KÁVÉ”

százerek által elismert háziszser. E páratlan különlegesség nem csak mint gyógyítószer, hanem mint a kávé helyettesítő tápláló-szer is egészségesek és a betegek által egyaránt legjobb sikerrel használható,

„élvezeve táplál és táplálva használ.”

Sok ezer köszönő-irat és hírneves orvosok igazolják a „Hungaria-kávé” kitünő hatását, a miért is az mindenkinek legjobban ajánlható.

— 1 kiló ára 1 forint 20 kr. —

Minden dobozhoz használati utasítás

Kapható **SZALÁDY ANTAL** gyárosnál

Budapesten, Andrassy-út 86 sz.

és minden előkelőbb fűszeráru-üzletben helyben és vidéken.

Minden kiállításon elsőrendű éremmel kitüntetve.

DÖNTŐ ISTVÁN

SÜTŐMESTER

Szabadkán, Wesselényi-utca 210. sz. a.

Ajánlja sajátkezűleg előállított kétszersültjeit:

Mandulázott (u. n. pozsonyi)

kétszersült

1 csomag 12 drb. 50 dkgr. 50 kr

1 " 8 " 34 " 35 "

Tea-kenyér kétszersült

vaniliával

1 csom. 20 - 22 drb. 30 dkgr. 45 kr.

Gyermek-kétszersült

1 csom. 12—16 drb. 30 dgr. 25 kr.

— Ismételadók megfelelő % árengedményben részesülnek. —

Kétszersültjeimből 100 frt értékűt az E. M. K. E.-nek ajánlottam fel. Az E. M. K. E. közvetítésével készítményeim különösen a tengerparton nagy kelendőségeknek örvendenek.

HOMORÓD-FÜRDŐT

a f. évi fürdő-évadra haszonbérbe véve,
ajánlom a mélyen tisztelt fürdőző közönség különös figyelmébe.

A homoródi fürdő ásványvize

a kontinens legdúsabb szénsavas vastartalmu vize, szerencsés vegyi összetételénél fogva a leghathatósabb, mint azt az alábbirt betegségekben számtalanul kigyógyultak bizonyítják.

Homoród 561 méternyire fekszik a tenger színe felett, gyönyörű fenyves erdőnek a közepette. Orvosiilag ajánljatik a következő betegségeknek: általános vérszegénységnek, sápkórának, görvéllyél, a légző szerveknek, hólyagnak, hüvelynek friss vagy idült hurutos bántalmainál, vesebajoknak, női altesti bajoknak, fájdalmas, rendetlen havi folyásnál, méhelhajlásoknál és ebből származó magtalanlásnál, idegességnek, általános testi gyengeségnek, hosszas betegségekben idültöknök, elgyengült koros férfiaknak és nőknek. E betegségeknek a gyógyulásnál a vizet és fürdőt orvosi rendelet szerint megfelelő ideig használva, elmaradhatatlan, bámulatra ragadó

Szórakozást kereső egészségesekeknek is megújodást, megelégedést nyújt az elképzelhetetlenül tiszta, étheri levegőben lével, a fürdőnek és ivóvizének használata; míg a közelfekvő és **Hargitára, hargitai büdös nevű barlang-fürdőre**, a világhírű **almási barlanghoz, lobogó, dobogó Székely-Füröd**, vagy **Ugron-fürdőhöz**, a róka-városi **vaskő-bányához, szentkeresztbányai vashámorhoz**, vagy a páratlanul gyönyörű fekvésű **királyfürdőhöz** való kirándulások kellemesen szórakoztató időtöltést nyújtanak.

A felső **hideg fürdő** 17-5 fok meleg, s az idén újból építettett. Az alsó hideg fürdő, mely 14 fok C, megjavítottat. A **meleg fürdő** kijavítottat. Lakóházai mind kijavítottak. — A három utolsó évadban három gyönyörű fenyves között — három hegy tetejére vezető — összesen mintegy 5 kilométer hosszú sétaut építettett, s a fősétány fenyőkkel beültettetett, mik a fürdő kellemességét nagy mértékben emelték. A sétautak pilenő padokkal s a hegytetőn tánczkörönddel, sátrakkal vannak ellátva, hová családi kirándulások rendezhetők.

Utazás a vasúton Segesvár állomásig jöve, ott szállnak az utasok át a székely vasútra, melynek naponként kétszeri csatlakozása van. 3 óra alatt Udvarhelyre érve! a nálam megrendelhető kocsik az útasokra a vasútnál vár. Másfél óra alatt gyönyörű erdőn s hegyen átvezető, kitűnő országúton haladva, Homoródra érünk. — Térzenét naponként kétszer a Kozák Márton karnester és Könya Sándor primás vezetése alatt álló kitűnő székely-udvarhelyi zenekar szolgáltatja. — Homoródnak van állandó fürdőfürvosa. Van posta-állomás, bérkoesi. Fuvaros kirándulásokhoz bármikor kapható. — Étkezni lehet a vendéglőből szabályrendeletileg megszabott árak mellett. Vannak lakások konyhakkal is. Szobák bérelhetők: hetenként 4-16! (bebutorozva) 7 frtig. Hideg fürdő 10, meleg fürdő 35 kr. — Fürdőidő június 15-től szeptember 15-ig. Julius és augusztus havakban a szobák csak 1—1 óra adatnak ki. Ki két óra előre fizet, használhatja a szobákat az egész idő alatt. Június és szeptember hónapban a szobák árából 5% engedmény van. Esetleges szobamegrendelések, lehetőleg azonnal kéretnek, meghatározott időre, megfelelő előleggel.

Székely-Udvarhely, 1892. május hó 15-dikén.

Nagy-solymosi KONCZ ÁRMIN,
gyógyszerész, homoródi fürdőbérlet.